Welsh Language Statement

Parc Traffwll Solar Farm, Anglesey

June 2021

bartonwillmore.co.uk

BARTON WILLMORE
PLANNING / DESIGN / DELIVERY

WELSH LANGUAGE STATEMENT

PARC TRAFFWLL SOLAR FARM, ANGLESEY

Project Ref:	32253/A3/WS	32253/A3/WS	32253/A3/WS
Status:	Draft	Draft	Final
Issue/Rev:	01	02	03
Date:	10th March 2021	26th March 2021	June 2021
Prepared by:	TE	TE	TE
Checked by:	BL	BL	BL
Authorised by:	BL	BL	BL

Barton Willmore LLP
Studio 117
The Creative Quarter
Morgan Arcade
Cardiff
CF10 1AF

Tel: 02920 660 910

Email: ben.lewis@bartonwillmore.co.uk

Ref: 32253/A3/TE/WLS

Date: June 2021

COPYRIGHT

The contents of this document must not be copied or reproduced in whole or in part without the written consent of Barton Willmore LLP.

All Barton Willmore stationery is produced using recycled or FSC paper and vegetable oil based inks.

CONTENTS

		Page
1.0	INTRODUCTION	1
2.0	THE SITE AND SURROUNDING AREA	3
3.0	THE PROPOSED DEVELOPMENT	5
4.0	POLICY CONTEXT	7
5.0	METHOLDOLOGY & EVIDENCE BASE	13
6.0	STEP 3 - COMMUNITY AND LINGUISTIC IMPACT ASSESSMENT	20
7.0	CONCLUSIONS	31

APPENDIX

Appendix 1 – Site Location Plan

1.0 INTRODUCTION

1.1 This Welsh Language Statement (WLS) has been prepared by Barton Willmore, on behalf of Parc Solar Traffwll Limited (the "Applicant"), in support of a Development of National Significance (DNS) application for the proposed development of a ground mounted photovoltaic farm together with associated ancillary infrastructure (the "Development") on Land at Parc Traffwll, Anglesey (the "Site").

1.2 As the scheme comprises an electricity generating station with an installed generating capacity of between 10MW and 350MW, as detailed in Section 2, Paragraph 3 of the Developments of National Significance (Specified Criteria, Fees and Fees for Deemed Applications) (Wales) (Amendment) Regulation 2019, it falls within the definition of a 'Development of National Significance (DNS), for the purposes of s62(D) of the Planning (Wales) Act 2015 ("the Wales Act").

1.3 This Statement should be read in conjunction with the other technical documentation submitted in support of the submission to the Welsh Ministers (the "Application"). The statement is prepared to demonstrate that consideration has been given to the Welsh language during the formulation of these development proposals. If necessary, this report will seek to identify measures to mitigate and positively enhance the impacts of the proposed development.

1.4 The Site is located in the administrative boundary of the Isle of Anglesey County Council (IACC).

1.5 This WLS has been prepared in accordance with the Anglesey and Gwynedd Joint Local Development Plan (JLDP) (2011 – 2026) (adopted on the 31st of July 2017). Strategic Policy PS1: Welsh Language and Culture of the JLDP states the following:

The Councils will promote and support the use of the Welsh language in the Plan area. This will be achieved by:

1. *Requiring a Welsh Language Statement, which will protect, promote and enhance the Welsh language, where the proposed development falls within one of the following categories:*
   a. *Retail, industrial or commercial development employing more than 50 employees and/or with an area of 1,000 sq. m. or more; or*
   b. *Residential development which will individually or cumulatively provide more than the indicative housing provision set out for the settlement in Policies TAI 1 – TAI 6; or*

c. Residential development of 5 or more housing units on allocated or windfall sites within development boundaries that doesn't address evidence of need and demand for housing recorded in a Housing Market Assessments and other relevant local sources of evidence.

2. Requiring a Welsh Language Impact Assessment, which will set out how the proposed development will protect, promote and enhance the Welsh Language, where the proposed development is on an unexpected windfall site for a large scale housing development or large scale employment development that would lead to a significant workforce flow;

3. Refusing proposals which would cause significant harm to the character and language balance of a community that cannot be avoided or suitably mitigated by appropriate planning mechanisms;

4. Requiring a bilingual Signage Scheme to deal with all operational signage in the public domain that are proposed in a planning application by public bodies and by commercial and business companies;

5. Expect that Welsh names are used for new developments, house and street names.

1.6 It has been agreed during pre-application dialogue with IACC that, as the Development exceeds point 1(a) of Policy PS1 (it will employ more than 50 people at the peak of construction), a WLS will be required to accompany the Application. This Assessment follows the methodology set out in Appendix 7 of the Council's Supplementary Planning Guidance – Maintaining and Creating Distinctive and Sustainable Communities (adopted July 2019).

Summary of Proposed Development

1.7 The Application seeks planning permission from the Welsh Ministers for a ground mounted photovoltaic farm together with associated ancillary equipment, infrastructure, grid connection and landscaping, it is expected that the development will have a generating export capacity of circa 30-40MW, enough to power approximately 13,260 homes per year and offset over 8,960 tonnes of CO_2 every year, the equivalent of taking around 4,140 cars off the road.

1.8 Further details of the Development are provided in Section 3 of this Statement.

2.0 THE SITE AND SURROUNDING AREA

2.1 This Section provides further details on the Site's location, surroundings and its key physical characteristics.

The Site

2.2 The Site is approximately 63 hectares (ha) in size and comprises three parcels of land linked by a grid connection corridor. Please refer to Appendix 1 to view a Site Location Plan.

2.3 The Site is located to the west and south – east of the village Llanfihangel yn Nhowyn and to the south east of the village Bryngwran. RAF Valley is situated to the south and the A55 expressway lies to the north.

2.4 The application Site is spread over three distinct parcels of land that will be connected by below ground cabling that will link the Site to the existing substation at Caergeiliog. The development was originally proposed over a wider area comprising a total of 9 land parcels. As part of the design evolution and the environmental impact assessment, six land parcels were removed to avoid landscape, biodiversity and heritage impacts. In light of this mitigation by design, the application site comprises land parcels 4, 5 and 6 (the original numbering has been maintained for consistency with early technical assessment reports) – these are the only areas proposed for development.

2.5 The development areas and their surrounds are rural in nature characterised by agricultural use. RAF Valley to the south east and the villages of Llanfihangel yn Nhowyn, Bryngwran and Caergeiliog are the principal developed areas. Llanfihangel yn Nhowyn is approximately 250m east of Development Area 6 (DA6) (the western most land parcel) and Bryngwran is approximately 100m north of Development Areas 4 (DA4) and 5 (DA5) (the eastern land parcels).

2.6 In terms of statutory and non-statutory designations, the Llynnau y Fali Site of Special Scientific Interest (SSSI) is located partially on DA6, as is Lyn Dinam Special Area of Conservation (SAC). In addition, there are two Listed Buildings located in the surrounding area to the site:

- Pont Cymunod, over the Afon Crigyll located c.20m to the north-west of DA4; and

- Pandy Cymunod located c. 100m to the north of DA4.

2.7 According to NRW's flood maps approximately 60% of DA4 and c. 50% of DA5 have a higher risk of flooding. Development in these two areas will accommodate flood resilient infrastructure.

3.0 THE PROPOSED DEVELOPMENT

3.1 This next Section provides details of the proposed development. As set out in Section 1 of this Statement, the Applicant is seeking planning permission for the construction, operation, maintenance and decommissioning of a ground mounted photovoltaic farm together with ancillary equipment. The Development will comprise the following:

- Photovoltaic (PV) panels to a maximum height of 3m;
- Mounting frames - matt finished small section metal structure;
- Scheme of landscaping and biodiversity enhancement;
- Central Inverters (inverters and transformers will be housed in prefabricated containers to a maximum height of 3m), substations (DNO and customer to a maximum height of 3m) and associated cabling (below ground);
- Point of connection;
- Stock fencing up to a height of 2m;
- Infra-red CCTV (CCTV cameras would operate using motion sensors and would be positioned inward only to ensure privacy to neighbouring land and property);
- Temporary set down areas;
- Internal service roads; and
- Site access for the construction, operational and decommissioning phases.

3.2 The proposed point of connection is located at an existing SP Energy Networks substation to the south of Caergeiliog on the eastern side of Cymyran Road. A customer substation will be located on DA6 and from here a cable will connect directly into the existing substation on Cymyran Road. DA4, and DA5 will be connected to the customer substation by underground cabling which will be predominantly located within the adopted highway or within land where agreement is in place with the landowner.

3.3 The panels will be arranged in rows in an east-west alignment across the development areas and orientated south. The scheme will be operational for 40 years after which all equipment will be removed from site.

3.4 Biodiversity and landscape enhancements will be included within the Development. In addition to land between and beneath the panels, there will be significant areas of

within the site boundary kept free of development to be formally managed for the life of the scheme.

3.5 The Landscape and Visual Impact Assessment (LVIA) and the Biodiversity Chapters of the Environmental Statement (ES) provide full details of the enhancement proposals, but in summary these include the following:

- To manage grassland to create a diverse sward beneath and between the solar arrays;
- To manage wet grassland margins for wildlife;
- To reinforce hedgerows to improve visual containment of development areas and provide habitat for a range of species;
- Minimise sediment runoff to improve water quality of surrounding water bodies;
- To manage marshland and wet grassland habitat within the Site boundary associated with Llyn Dinam SAC and Llynnau y Fali SSSI; and
- To monitor the Site and assess the success of biodiversity management.

4.0 POLICY CONTEXT

Introduction

4.1 This Section provides an account of the policies of relevance to the likely impact of the development proposal on community life and the Welsh language. It considers policy at both the national and local level. A full account of the planning policy context of the site and proposal are provided within the Planning Statement submitted in support of this Application.

National

Planning (Wales) Act 2015

4.2 The Planning (Wales) Act introduced legislative provision for the Welsh language in the planning system. The Act requires the Welsh language to be considered as part of the Sustainability Appraisal of all documents with development plan status and explains that impacts on the Welsh language should be a consideration in the determination of planning applications, as long as they are relevant to the application. Accordingly, the Council's JLDP complies with the provisions of the Well-being of Future Generations (Wales) Act 2015.

Well-being of Future Generations (Wales) Act 2015

4.3 *The Well-being of Future Generations (Wales) Act 2015* came into force on the 1st of April 2016. It requires public bodies to consider not only the present needs of local communities but also how their decisions affect people in the future. The Act contains seven well-being goals, including '*a Wales of vibrant culture and thriving Welsh language'.*

Future Wales: the National Plan 2040

4.4 *Future Wales – The National Plan 2040* was published on the 24th of February 2021, with a revised Planning Policy Wales (Edition 11) being issued alongside it. Future Wales constitutes the statutory development plan for DNS proposals in Wales and presents the key national priorities to be addressed through the planning system, including sustaining and developing a vibrant economy, achieving decarbonisation, delivering climate resilience, developing strong ecosystems and improving the health and well-being of communities.

4.5 Future Wales sets out that 'Welsh is a living language, with over 562,000 speakers across all parts of the nation. Our ambition for the Welsh language is to reach a million Welsh speakers, as well as increasing the percentage of people who speak Welsh by 10% by 2050'. Outcome four of Future Wales seeks '*A Wales where people live in places with a thriving Welsh Language*'.

4.6 The Welsh Government recognises that Wales can become a world leader in renewable energy technologies and supports both large and community scaled projects. Future Wales notes the Government's commitment to ensuring the planning system provides a strong lead for renewable energy development. Policy 18 of Future Wales provides in principle support for the development of large scale renewables subject to the specified policy criteria.

Planning Policy Wales (11th Edition, February 2021)

4.7 Edition 11 of Planning Policy Wales (PPW11) was published in February 2021 alongside Future Wales. The following extracts are considered of direct relevance to this Statement:

- Paragraph 3.25 *The Welsh language is part of the social and cultural fabric and its future well-being will depend upon a wide range of factors, particularly education, demographic change, community activities and a sound economic base to maintain thriving sustainable communities and places. The land use planning system should take account of the conditions which are essential to the Welsh language and in so doing contribute to its use and the Thriving Welsh Language well-being goal*.
- Paragraph 3.26 *Planning authorities must consider the likely effects of their development plans on the use of the Welsh language as part of the Sustainability Appraisal. Planning authorities should seek to ensure a broad distribution and phasing of development that takes into account the ability of the area or community to accommodate development without adversely impacting use of the Welsh language*.
- Paragraph 3.27 *Development plans should include a statement on how planning authorities have taken the needs and interests of the Welsh language into account in plan preparation and how any policies relating to the Welsh language interact with other plan policies.*
- Paragraph 3.28 *Considerations relating to the use of the Welsh language may*

be taken into account by decision makers so far as they are material to applications for planning permission. Policies and decisions must not introduce any element of discrimination between individuals on the basis of their linguistic ability, and should not seek to control housing occupancy on linguistic grounds.

Technical Advice Note 20 (TAN 20) – Planning and the Welsh Language (October 2017)

4.8 The updated TAN 20 provides local planning authorities, developers and communities with advice on how the language can be supported and protected by the planning system.

4.9 Paragraph 3.1.3 clarifies that "*Planning applications should not routinely be subject to Welsh language impact assessment*" and goes on to say in Paragraph 3.2.2 that "*When a LPA receives a proposal for a large development on a windfall site in an area it has defined as linguistically sensitive or significant, an assessment of the likely impact of the development on the Welsh language may be undertaken"*.

4.10 Paragraph 3.4.1 and 3.4.2 identify the circumstances that mitigation measures should be applied to reduce or eliminate potential adverse impacts of development on the Welsh language.

Welsh Language Strategy, Cymraeg 2050 (July 2017)

4.11 The Welsh Language Strategy reaffirms that "*the land use planning system should contribute to the vitality of the Welsh language by creating suitable conditions for thriving, sustainable communities, supported by an awareness of the relevant principles of language planning*". It goes on to state that "*Decisions regarding the type, scale and exact location of developments within a specific community has the potential to have an effect on language use, and as a result on the sustainability and vitality of the language. This calls for strengthening the relationship between language planning and land use planning*".

Isle of Anglesey and Gwynedd Joint Local Development Plan (adopted 2017)

4.12 For the purposes of this Application, the highest tier of the statutory development plan comprises Future Wales. The Gwynedd and Anglesey JLDP (adopted in 2017) provides the local planning context and is a material consideration in DNS decision-making. The plan covers the period 2011 - 2026.

4.13 The JLDP Vision sets out an ambitious set of objectives that should have been realised at the end of the plan period in 2026.

> *'By 2026, Anglesey and Gwynedd will be recognized for their vibrant and lively communities that celebrate their unique culture, heritage and environment and for being places where people choose to live, work and visit.*
>
> *This means that the Joint LDP area will be one which adapts and responds positively to the challenges of climate change and where the Welsh language is an integral part of communities.'*

4.14 The following policies of relevance to this WLS are:

- PS1 - Welsh Language and Culture;
- PS5 – Sustainable Development;
- PS6 – Alleviating and adapting to the effects of climate change;
- PCYFF3 – Design and Place Shaping;
- PS7 – Renewable Energy Technology; and
- Policy ADN2 – PV Solar Energy.

4.15 Policy PS1 - Welsh Language and Culture states:

> *'The Welsh language plays an important role in the social, cultural and economic life of the Plan area's residents and visitors. In 2001, 60% and 69% of Anglesey and Gwynedd's (County) population, respectively, were Welsh speakers. The use of the language varies in communities. The first tranche of information released from the 2011 Census about the Welsh language reveals lower levels of Welsh speakers in both Counties: 57% and 65% in Anglesey and Gwynedd, respectively'.*
>
> *'Where development is proposed, consideration must be given to the enhancement and protection of the language and culture. Key to this is sustaining existing communities. The Plan, along with national planning policy and guidance, offers a number of policy approaches that although not directly referring to the Welsh language, along with other partner initiatives, will have a positive impact. The strategy recognises*

that a large proportion of the existing population live in rural settlements and therefore supports rural as well as urban communities.'

4.16 The below table demonstrates that the proportion of Welsh speakers in Anglesey and Gwynedd has slightly increased since 2017 estimates. The figures are based on a sample population, and therefore do not have as firm a basis as the Census figures, but 2020 estimates[1] indicate a relatively significant improvement from the 2011 Census which identified that 57% of people in Anglesey and 65% in Gwynedd were Welsh Speakers.

Local Authority	**Year ending 31 March 2017**		**Year ending 31 March 2018**		**Year ending 31 March 2019**		**Year ending 31 March 2020**	
	Number	%	Number	%	Number	%	Number	%
Anglesey	42,400	63.5	42,500	63.6	45,500	67.5	44,700	66
Gwynedd	87,600	74.1	89,600	75.5	91,000	76.4	88,500	74.6

Maintaining and Creating Distinctive and Sustainable Communities (2019)

4.17 The SPG identifies that Policy PS1 seeks further, more detailed analysis on certain types of planning applications depending on their location and scale of development.

4.18 Paragraph C10 of the SPG clarifies that an Impact Assessment should provide a response to more searching questions on potential linguistic impacts and require a developer to propose some mitigation measures if necessary, to reduce any perceived harmful impacts on the Welsh language. Any mitigation should be related to the proposal, relevant to planning and will vary between different types of development.

Isle of Anglesey County Council Plan 2017 - 2022

4.19 The Council Plan is based around three well-being objectives, which ensure the County can:

1. Ensure that the people of Anglesey can thrive and realise their long term potential;
2. Support vulnerable adults and families to keep them safe, healthy, and independent as possible; and

[1] Figures are sourced from Stats Wales, Annual Population Survey: Welsh Language. Available at: https://statswales.gov.wales/Catalogue/Welsh-Language/Annual-Population-Survey-Welsh-Language/annualpopulationsurveyestimatesofpersonsaged3andoverwhosaytheycanspeakwelsh-by-localauthority-measure

3. Work in partnership with our communities to ensure that they can cope effectively with change and developments whilst protecting our natural environment.

4.20 In order to fulfil objective three, the IACC will work with others to enable innovative changes to happen, including the increase of the Welsh Language in the Council's area, whilst promoting its use across communities and local organisations.

5.0 METHOLDOLOGY & EVIDENCE BASE

5.1 This Section details the methodology for the evidence set out in this report which has been informed by Appendix 7 of the Maintaining and Creating Distinctive and Sustainable Communities SPG). The Council's guidance states the evidence should be delivered as following:

Step 1 – Collect, record and analyse information about the local area:

- Population
- Household
- housing profile
- Infrastructure – facilities and services

Step 2 – Collect, record and analyse the Policy requirements:

- National, Local and regional policy impacting the delivery of the development including those which impact positively on the Welsh language.

Step 3 – Applying the Information Gathered in step 1 & 2.

- Describe the application and why you think it is consistent with national and local policies and impacts positively on the Welsh language in the community/local area
- Key issues set out by the Council in Appendix 7 of the SPG evidenced and explained against the development proposals.

5.2 Data is sourced from the most recent (2011) Census at Ward, and Unitary Authority level, unless otherwise stated.

5.3 Steps 1 and 2 are presented in this chapter, with the results of Step 3 being presented in Chapter 6.

Step 1: Collect, record and analyse information about the local area

Population

5.4 The total number of Welsh speakers in 2001 was 77,846, which is 69.0% of Anglesey and Gwynedd's (County) population. Over the ten year period to 2011, there has been a drop of 846 in the number and 3.6% in the percentage of Welsh speakers in the County. Paragraph 5.12 of the JLDP sets out that the Plan area has the highest proportion of population that speak, read and write Welsh (60% in 2011) compared with the Welsh average (14.6% in 2011). 57.2% of Anglesey's population can speak Welsh, but there was a reduction of 0.8% between 2001 and 2011 (Census 2011).

5.5 The Isle of Anglesey Welsh Language Strategy (2016 – 2021) set outs that the following percentage (proportion of people aged 3 and over) are able to speak Welsh by ward (according to data from the 2011 Census) The list provides the top ten wards by welsh speakers and the ten lowest in terms of welsh speakers.

- Cyngar – 80.8%, which is a 3.9% decrease since 2001.
- Tudur – 80.7%, which is a 2.9% decrease since 2001.
- Cefni – 80.5%, which is a 2.6% decrease since 2001.
- Llanfihangel Ysegeifiog – 75.8%, which is a 2.5% decrease since 2001.
- Bodffordd – 73.3%, which is a 4.6% decrease since 2001.
- Braint – 73.2%, which is a 3.9% decrease since 2001.
- Bryngwran – 71.2%, which is a 4.9% decrease since 2001.
- Gwyngyll – 70.5%, which is a 3.4% decrease since 2001.
- Bodorgan – 68.3%, which is a 4.4% decrease since 2001.
- Llannerch y medd – 69.9%, which is a 2.4% decrease since 2001.

Ten lowest wards:

- Beaumaris – 39.5%, which is a 0.2% decrease since 2001.
- Rhosneigr - 36%, which is a 6.6% decrease since 2001.
- Trearddur Bay - 38.1%, which is a 4.5% decrease since 2001.
- Holyhead - 39.1%, which is a 4.1% decrease since 2001.
- Maeshyfryd – 40.6%, which is a 3.1% decrease since 2001.
- Morawelon – 40.4%, which is a 4.9% decrease since 2001.
- Llanbedrgoch – 43.9%, which is a 1.6% decrease since 2001.
- Porthyfelin - 39.7%, which is a 6% decrease since 2001.
- Kingsland - 42.95, which is a 5.1% decrease since 2001.
- Moelfre – 52.35, which is a 0.9% increase since 2001.

5.6 The site is located in the Lower Super Output Area (LSOA) (and ward) of Llanfaith yn Neubwll, in which 50.5% of the population (aged 3 and above) speak Welsh. The ward is not among the highest or lowest Welsh-speaking wards on Anglesey.

5.7 The ability to speak Welsh varies significantly across Wales and often according to age. According to the 2011 Census the average number of people that can speak Welsh across Wales is 19% of the whole population. This highlights that, 6.8% of the population that are able to speak Welsh live on the Isle of Anglesey, thus, representing a high proportion of the overall number of Welsh speakers nationally as identified by the Census. The percentage of Welsh speakers in the Isle of Anglesey across all age groups is 67.5% (with the remaining 32.5% of the population not being able to speak Welsh). Over 72.8% of 15 – 19 year olds can speak Welsh in Anglesey which is the highest percentage of Welsh speakers in that category across the whole of Wales. Over 61% of 25-29-year-olds can speak Welsh in Anglesey, which is the second highest percentage of Welsh speakers in that category across the whole of Wales. The number of Welsh speakers is lower (at 60.2%) for the 30-34 age group, the 50-54 age group (50.6%), the 70-74 age group (49.6%), and the 85+ age group (at 50.8%). As can be seen, the highest percentages are in the 15 - 19 age group. This probably reflects the influence of the education system on the linguistic skills of school-aged children.

5.8 Using ONS statistics, the Isle of Anglesey included 67,403 (2011) 'all usual residents aged 3 and over'. Of this, 65% were born in Wales and have Welsh language skills. In addition, 76% of the usual residents born in Wales and currently residing in the Isle of Anglesey can speak Welsh.

5.9 The Welsh Government released a 'Statistical First Release' in July 2019, which provided information from the School Census. It suggested that the Isle of Anglesey has 45 Welsh Medium Maintained Schools, in comparison to only two English schools. In the Isle of Anglesey, most pupils were educated in Welsh Medium Schools in January 2019 (roughly 90% of the respective population on the Island).

5.10 This not only demonstrates that the education system is helping to maintain the Welsh language across Anglesey but also those from a Welsh background are continuing to learn Welsh and preserve the language and culture.

5.11 As mentioned above, and as set out in IACC's Annual Monitoring Report 2019 (under Indicator D1), ONS statistics suggest that 45,500 people (67.5%) in Anglesey are able to speak Welsh at year ending 31st March 2019. This is a circa 10% increase from the 2011 Census, however, it should be noted that the sample of respondents is smaller in

this survey which can cause figures to be slightly inflated. Even so, this is a significant increase and reflects the fact that either there are more parents or members of the extended family who speak Welsh at home with their children or that there are more children attending '*Ti a Fi'* groups (which are groups which promote the development of children from birth to school age) or Welsh-medium nursery groups causing a growth in those speaking the Welsh language.

Welsh Education

5.12 The nearest primary schools to the Site include Ysgol Y Tywyn Primary school and Caergeiliog Foundation School. The nearest secondary school can be found to the north of the Site being Ysgol Uwchradd Bodedern which is a co-educational secondary school. It is bilingual establishment run by IACC.

5.13 The National Centre for Learning Welsh, '*Learn Cymraeg*' was established in 2006 following the Welsh Government's restructuring of Welsh learning for adults. Six regional centres were established throughout Wales, including one in North Wales, to bring the Welsh for Adults provision together to achieve national coherence and standards, with a focus on regional and grass-roots delivery.

5.14 The North Wales Centre's catchment area includes all north Wales Local Authority areas. The region has a population of 631,283; with approximately 30% who can either speak, read or write Welsh. The Centre co-ordinates the Welsh for Adults provision across North Wales, working with 11 independent providers to deliver the highest standards of learning. They also act as a one-stop-shop for Welsh learners in the region and offer information, advice and resources to put them on the right track and help ensure the best possible learning experience. Around 7,000 people enrol on Welsh language courses in North Wales each year.

Employment, Infrastructure and Facilities

5.15 The site benefits from being sustainably connected to the surrounding area. As previously set out in this Statement, RAF Valley is located to the south east of the Site and the villages of Llanfihangel yn Nhowyn, Bryngwran and Caergeiliog are the principal developed areas in the wider locality. Llanfihangel yn Nhowyn is approximately 250m east of DA6 (the western most land parcel) and Bryngwran is approximately 100m north of DA4 and DA5 (the eastern land parcels).

5.16 Given the percentage of people speaking Welsh across the county of Anglesey there is an expectation that facilities and services will be delivered in Welsh, as shown in the National Survey for Wales –

> *'In 2018-19 a set of questions was introduced to ask people in work, who had some Welsh speaking ability, about their use of Welsh in the workplace. 72% of this group said they had Welsh-speaking colleagues at work and 60% of these said they spoke Welsh with at least some of these colleagues'*

5.17 The percentages given above clearly demonstrate that a high proportion of the local population in the Isle of Anglesey can speak Welsh (across all ages, particularly between 15 and 19 years old).

5.18 The table below demonstrates the total number of usual residents aged between 16 and 74 resident on the Isle of Anglesey and in employment. The Table has been split into each industry area.

Industry Area	Total number of usual residents aged between 16 and 74 in employment area (Census 2011)
Agriculture, forestry and fishing	912
Mining and quarrying	28
Manufacturing	2,137
Electricity, gas, steam and air conditioning supply	866
Water supply, sewerage, waste management and remediation activities	214
Construction	2,408
Wholesale and retail trade; repair of motor vehicles and motor cycles	3,592
Transport and storage	1,398
Accommodation and food service activities	1,953
Information and communication	264
Financial and insurance activities	233
Real estate activities	267

Industry Area	Total number of usual residents aged between 16 and 74 in employment area (Census 2011)
Professional, scientific and technical activities	809
Administrative and support service activities	849
Public administration and defence; compulsory social security	2,222
Education	2,392
Human health and social work activities	2,754
Arts, entertainment and recreation; other service activities	1,094
Activities of households as employers; undifferentiated goods - and services - producing activities of households for own use	13
Activities of extraterritorial organisations and bodies	0
	Total: 24,405

5.19 As Table 3 presents, of the sectors that are relevant to the delivery of the proposed development, the construction industry is one of the biggest with roughly 10% of the population (between aged 16 and 74) being employed in that sector.

5.20 As demonstrated above, the local area is well served by an extensive range of local facilities/services; employment opportunities and educational opportunities. The addition of this Development will serve to support the local community in employment terms, through the creation of inward investment (direct and indirect) associated economic and social benefits to the Isle of Anglesey.

Step 2 – Collect, record and analyse the Policy requirements:

5.21 A detailed assessment of the relevant planning policy has been given in section 4 of this report. It is highlighted that IACC have a substantial policy basis in regard to Welsh language and its promotion. As stated, this report is written by the guidance and methodology set out in the Council's SPG.

5.22 Step 3 below sets out and seeks to ensure that mitigation measures are provided where the key issues indicate a particular impact on the welsh language as a result of this development.

5.23 With reference to Figure 7.2 of Appendix 7 of the Council's SPG, the effects will be categorised using the following Risk Matrix (effects are based over 20 years):

- Negligible (0);
- Small Effect (1) – decrease of up to 2% than the projected speakers (usually business);
- Medium Effect (2) – decrease of over 2% to 5% than the projected speakers (usually business);
- Substantial Effect (3) – decrease of 5% to 10% than the projected speakers (usually business); and
- Significant (4) – Decrease of 10% and over than the projected speakers (usually business).

6.0 STEP 3 - COMMUNITY AND LINGUISTIC IMPACT ASSESSMENT

Question	(a) Description of Overall Assessment	(b) Statement of Evidence	(c) Statement of Community Impact	(d) Mitigation / Enhancement
Language and Population Movement				
How will the development ensure opportunities for local people to stay in their communities?	There is no evidence that indicates that the Development will prevent opportunities for local people to stay in their local communities. The Applicant will seek to advertise construction opportunities for local people in the area, and liaise with the NWEAB / Business Wales, positively contributing to the employment sector of the area.	N/A	Neutral (0)	Mitigation: None required / applicable
Is it likely that the development will attract people to the community? If there is, how many are expected? How many and what percentage are likely to be Welsh speakers?	It is anticipated the Development may attract people to the community for employment, particularly during the construction period. The Economic Benefits Statement which accompanies the planning application presents that the Isle of Anglesey has a notably high proportion of residents working within the electricity supply industry when compared to the Regional and National level. It is noted that this level of employment within the electricity sector could be distorted by power stations at Wylfa and Trawsfynydd, but the skills across the energy sector are considered to be generally transferable and therefore still offer a level of expertise. In terms of employment, it is expected that the Development could generate between 120 and 190 positions	The trend in Anglesey is that there is net positive in migration (2011 Census data). As demonstrated above, over 55% of Anglesey's population can speak Welsh.	Neutral (0)	Enhancement: local advertisement / marketing Educational signage Given the existing skills profile on Anglesey, it is anticipated that the employment available in connection with the proposed development would be suited to some of the local population, which will reduce the potential for an influx of non-Welsh speakers to the area.

Question	(a) Description of Overall Assessment	(b) Statement of Evidence	(c) Statement of Community Impact	(d) Mitigation / Enhancement
	over the initial first four - five months, and it will then provide two positions in maintenance roles for up to 40 years. A review of the workplace population across the Isle of Anglesey suggests that around 83% of the workforce population on the Isle of Anglesey also live on the Island. Approximately 11% commute from Gwynedd. Overall, 97% of the workforce commute and live within the Northern Region, indicating a high level of containment with the northern growth area. The Development also presents the opportunity for visitors and the local community to use Welsh Language and accompanying skills within the Development (along Public Rights of Way and footpaths).			
Is there a likelihood that local people will migrate from the community as a result of the development?	There are not considered to be any negative impacts on surrounding residential development or existing communities. As a result of the development it would not generate impacts resulting in the community migrating away from the surrounding area of the Site.	This development has been assessed against the JLDP policies and there is no material impact on existing residents that would cause outgoing migration as a result of the development.	Neutral (1)	Mitigation: None required / applicable
Balance between Welsh speakers (including learners)	The development is likely to attract both Welsh speakers and Non-Welsh speakers. The surrounding ward areas in the County	The percentages of Welsh speakers in other surrounding	Neutral (0)	Mitigation: None required / applicable

Question	(a) Description of Overall Assessment	(b) Statement of Evidence	(c) Statement of Community Impact	(d) Mitigation / Enhancement
and individuals that do not have any Welsh language skills	have strong Welsh skills and is supported by established educational facilities (Welsh Medium) which aid the development and continuation of Welsh speaking. As aforementioned, Anglesey has a relatively high proportion of residents working within the electricity supply industry when compared to the Regional and National level. It is noted that this level of employment within the electricity sector could be distorted by power stations at Wylfa and Trawsfynydd, but the skills across the energy sector are considered to be generally transferable and therefore still offer a level of expertise. In terms of employment, it is expected that the Development could generate between 120 and 190 positions over the initial first four - five months, and it will then provide two positions in maintenance roles for up to 40 years. A review of the workplace population across the Isle of Anglesey suggests that around 83% of the workforce population on the Isle of Anglesey also live on the Island. Approximately 11% commute from Gwynedd. Overall, 97% of the workforce commute and live within the Northern Region, indicating a high level of containment with the northern growth area.	Ward areas are above the County and/or National average.		Given the existing skills profile on Anglesey, it is anticipated that the employment available in connection with the proposed development would be suited to some of the local population, which will reduce the potential for an influx of non-Welsh speakers to the area.

Question	(a) Description of Overall Assessment	(b) Statement of Evidence	(c) Statement of Community Impact	(d) Mitigation / Enhancement
Is the development likely to lead to a change in the age structure within the population: more or less children, young people, middle-age people, elderly?	Due to the nature of the Development, it is not expected that the Development will likely lead to a change in the age structure within the population.	N/A	Neutral (0)	Mitigation: None required / applicable
Is the change likely to be a permanent one or a temporary one?	The installation of the Development is temporary. There are no recognisable negative impacts to the Welsh language as a result of this development. The Development lifecycle is split into two stages, with the construction stage (including land preparation, installation, and grid connection) covering approximately 4 – 5 months and the operation and maintenance covering 40 years. Approximately 120 and 190 positions could be generated in the initial stage of the development, with 2 positions anticipated for the operation and maintenance.	N/A	Neutral (0)	Mitigation: None required / applicable
Visual Elements				
Whether the development will increase the visibility of the language?	The site is currently undeveloped, although it may attract people into the local area. An increase in movement in the area, could potentially support established local facilities which provide access to Welsh	It is possible to install bilingual signage on nearby highway networks in close proximity to the development. In turn, this will increase the	Neutral (0)	Enhancement: Bilingual signage within development.

Question	(a) Description of Overall Assessment	(b) Statement of Evidence	(c) Statement of Community Impact	(d) Mitigation / Enhancement
	language learning and support. The Development intends to incorporate bilingual signage..	visibility of Welsh language.		
Corporate image and branding - signs and advertisements on the site that are within the planning remit, e.g. advertising/marketing sign for a new housing site, signs and advertisements to customers in public places on employment sites	The Applicant confirms that all signs and advertisements will be advertised using bilingual signage and online material. This is intended to ensure that local people see the development as part of the local community and are given equal opportunity to access all marketing information in their primary language.	N/A	Positive (1)	Enhancement: Bilingual signage and advertisement within development and on all marketing material.
The name of the site or development –will it retain an old Welsh name, or will any new name be derived from historic, geographical or local ties to the area, if practical	The Applicant propose to ensure that the Development is referred to by the site's name, being Parc Traffwll Solar Farm, derived from nearby Llyn Traffwll.	N/A	Positive (1)	Mitigation: None required / applicable
Quality of Life Including Community Infrastructure				
Is there a sufficient supply of child care and pre-school places in the locality?	Due to the nature of the Development (the construction period includes land preparation, installation and grid connection, which is anticipated to take roughly take 4 – 5 months), the installation of the Development will not impact the supply of child care and pre –	N/A	Neutral (0)	Mitigation: None required / applicable

Question	(a) Description of Overall Assessment	(b) Statement of Evidence	(c) Statement of Community Impact	(d) Mitigation / Enhancement
	school places in the locality of the Site. Given the existing skillsets on Anglesey and Gwynedd, high levels of in-migration are not expected. Equally, the short term nature of the construction programme is unlikely to result in families moving to the local area, so child care and pre-school places are unlikely to be affected.			
Is there sufficient capacity in schools in the locality? Is the development likely to require more school places or is the provision already sufficient? Are there sufficient resources to ensure that the schools are able to carry on to accomplish their role of producing fluent Welsh speakers?	Due to the nature of the Development (the construction period includes land preparation, installation and grid connection, which is anticipated to roughly take 4 - 5 months), the installation of the Development will not impact capacity in schools in the locality. Given the existing skillsets on Anglesey and Gwynedd, high levels of in-migration are not expected. Equally, the short term nature of the construction programme is unlikely to result in families moving to the local area which would require more school places.	N/A	Neutral (0)	Mitigation: None required / applicable
The balance between non-Welsh speakers and Welsh speaking pupils in the school	As the Development seeks to install a ground mounted photovoltaic farm, there is no evidence to suggest that the balance of non-Welsh speakers and Welsh speaking pupils in local schools will be negatively affected.	N/A	Neutral (0)	Mitigation: None required / applicable
Will the development increase the	Bilingual education plays an important role in maintaining and promoting the Welsh language. However, it is	N/A	Neutral (0)	Mitigation: None required / applicable

Question	(a) Description of Overall Assessment	(b) Statement of Evidence	(c) Statement of Community Impact	(d) Mitigation / Enhancement
demand for Welsh immersion support for newcomers?	anticipated that the Development will not increase the demand for Welsh immersion support for newcomers due its nature (being a renewable energy development, that will comprise a construction period covering 4 - 5 months).			
Will the development increase the demand on local facilities and services?	It is anticipated that the Development will increase the demand on local facilities and services during the construction phases of the Development. It is expected that local facilities and shops will be used and therefore, providing an opportunity for the Welsh Language to be used. There is no reason to assume that there would be any negative impact on local services as a result of this development.	N/A	Positive (1)	Mitigation: None required / applicable
The extent to which the development will have a positive or negative impact on existing facilities or services?	As demonstrated above in this Statement, there are numerous villages and facilities within proximity of the Site. It is anticipated that, based on convenience grounds, construction workers are likely to use local services. The proposed scale of the development will therefore provide economic benefits to the local communities.	N/A	Positive (1)	Mitigation: None required / applicable
To what degree will the development create new opportunities to	An increase in the movement within and around the Site could potentially support established local businesses. They will have a head start in capitalising on the	N/A	Positive (1)	Mitigation: None required / applicable

Question	(a) Description of Overall Assessment	(b) Statement of Evidence	(c) Statement of Community Impact	(d) Mitigation / Enhancement
promote the Welsh language in local facilities and services such as halls, shops, and so on?	increased market potential. Not only visitors, but development construction workers offer potential customer sales. Welsh speakers would continue to use their ability to speak Welsh and promote the continued use of the language.			
Employment				
How will the development contribute to current employment opportunities in the area, e.g. will it foster economic variability in the local area or not?	It is anticipated that the Development will present a small number of employment opportunities throughout its lifetime, but especially during the construction phase, where the Development will present direct and indirect employment benefits. As mentioned above, the development will generate direct employment opportunities across a range of occupation types, and in sectors that are suited to existing skillsets on Anglesey. The Development could generate between 120 and 190 positions over the first four – five months and it will go on to sustain the equivalent of two positions in maintenance roles. It is expected that construction workers will increase local shops and services economic revenue.	N/A	Neutral (0)	Mitigation: None required / applicable
Number of full and / or part time jobs	See comments above, with regard to the potential employment opportunities as a direct result of the Development.	N/A	Positive (1)	Mitigation: None required / applicable
Skills which are necessary for the business or organisation and how	A careful review of the occupation profile of the Isle of Anglesey has been undertaken and according to Experian, the profile is largely reflective of the wider	N/A	Neutral (0)	Mitigation: Local advertisement for employment opportunities will be

Question	(a) Description of Overall Assessment	(b) Statement of Evidence	(c) Statement of Community Impact	(d) Mitigation / Enhancement
that compares with the labour skills of local people (within the travel to work area)	geography profiles, with the exception of a marginally higher fraction of skilled trade occupations (16%) compared to the Regional (14%) and National (13%) averages. The largest group across Anglesey is the professional occupations, follow by skilled trades occupations. It should be noted that the overall profile across the Isle of Anglesey has a slightly higher proportion of residents working within higher value occupations, compared with fewer employed across occupations such as sales, process/plant operatives, and elementary occupations. It is key to note that the Isle of Anglesey has a notably high proportion of residents working within the electricity supply industry when compared to the Regional and National level. Across the Isle of Anglesey, this accounts for around 1,000 residents working within the industry. This indicates that a number of residents are already working within the energy industry, suggesting an existing skills base. Where possible, the Development will provide opportunities to the local population for employment.			undertaken given the high level of numbers currently in the electricity industry in the northern region.
Salaries that will be offered and how that compares with average wages in the area	Unknown at this stage of the process.	N/A	Neutral (0)	Mitigation: None required / applicable

Question	(a) Description of Overall Assessment	(b) Statement of Evidence	(c) Statement of Community Impact	(d) Mitigation / Enhancement
The labour skills of local people (within the travel to work area) and how likely it is according to the above assessment the posts will be filled from among the local population.	The labour skills of local people in the vicinity of the Site are unknown at this stage of the process. However, the Applicant notes the high level of skilled workers in the electricity industry given the existing power stations in the northern region. In addition, where possible, the Development will provide opportunities to the local population for employment. Given the existing skillsets on Anglesey and Gwynedd, it is expected that employment opportunities will be suited to local workers.	N/A	Positive (1)	Mitigation: Local advertisement for employment opportunities will be undertaken given the high level of numbers currently in the electricity industry in the northern region.
Is it likely that you will need to search outside the local area for employees, e.g. to obtain special skills.	This is unknown at this stage, but the Economics Benefit Statement has identified that the Isle of Anglesey has a high proportion of residents working within the electricity supply industry when compared to the Regional and National level. This is expected to aid the Development (due to its nature) as it is considered that special skills are potentially available in Anglesey and in neighbouring wards and Counties.	N/A	Neutral (0)	Mitigation: None required / applicable
What type of Welsh Language skills are essential and desirable for the jobs that will be created by the development?	Due to the nature of the development, Welsh Language skills are not essential for the jobs that will be created. Nevertheless, for roles requiring liaison with the local community and the supply chain, the ability to speak Welsh would be a distinct advantage. This will be made clear in the job advertisements.	N/A	Neutral (0)	Enhancement: job advertisements will confirm that an ability to speak Welsh will be beneficial to applicants.

Question	(a) Description of Overall Assessment	(b) Statement of Evidence	(c) Statement of Community Impact	(d) Mitigation / Enhancement
Welsh Language skills that will be necessary for the workers and their dependants to integrate into the local community.	It is considered that Welsh Language Skills are not fully necessary for the construction workers. Nevertheless, for roles requiring liaison with the local community and the supply chain, the ability to speak Welsh would be a distinct advantage. This will be made clear in the job advertisements.	N/A	Neutral (0)	Enhancement: job advertisements will confirm that an ability to speak Welsh will be beneficial to applicants.
The possible cumulative impact that the development could have, taking account of any other relevant recent development in the local area.	In the preparation process of the application, an Environmental Statement has been prepared. This includes a Cumulative Impact Assessment considering the possible cumulative impact the Development could have, either alone or in combination with identified nearby developments. No cumulative impacts on the Welsh language are anticipated.	N/A	Neutral (0)	Mitigation: None required / applicable

7.0 CONCLUSIONS

7.1 This Welsh Language Statement is submitted in support of a planning application for the proposed development of a ground mounted photovoltaic farm on Land at Parc Traffwll, Anglesey.

7.2 This Assessment has demonstrated that there is an opportunity for the Development to have an overall positive impact on the community characteristics of existing Welsh speakers overall. The proposals are sustainably located and present employment opportunities for the local population. As illustrated in the table above, the proposed development will generate direct employment opportunities across a range of occupation types. Through the land preparation, installation and grid connection stage (covering 4 – 5 months), the development could generate between 120 and 190 positions. When the development is operational, it will go on to sustain the equivalent of two positions in maintenance roles (for 40 years). As demonstrated above, research suggests that the construction industry employs a high proportion of the usual residents in the Isle of Anglesey.

7.3 Notwithstanding the above, the assessment has identified a number of enhancement and mitigation measures which would support the local community and linguistic effects – including:

- Bi-lingual signage;
- the ability to speak Welsh will be listed as desirable in all job advertisements; and
- Local advertisement/marketing of the Development

7.4 In conclusion, having assessed the proposed development using the methodology outlined within the Council's Welsh Language SPG, it has been demonstrated that the proposals provide the opportunity for an overall positive community and linguistic impact.

Appendix 1

Site Location Plan

Datganiad Iaith Gymraeg

Fferm Solar Parc Traffwll, Ynys Môn

Mehefin 2021

BARTON WILLMORE
PLANNING / DESIGN / DELIVERY

DATGANIAD IAITH GYMRAEG

FFERM SOLAR PARC TRAFFWLL, YNYS MÔN

Cyf. Prosiect:	32253/A3/WS	32253/A3/WS	32253/A3/WS
Statws:	Drafft	Drafft	Terfynol
Cyhoeddiad/Ad	01	02	03
Dyddiad:	10 Mawrth 2021	26 Mawrth 2021	Mehefin 2021
Paratowyd	TE	TE	TE
Gwiriwyd gan:	BL	BL	BL
Cymeradwywy	BL	BL	BL

Barton Willmore LLP
Stiwdio 117
Y Chwarter Creadigol
Arcêd Morgan
Caerdydd
CF10 1AF

Ffôn: 02920 660 910

E-bost: ben.lewis@bartonwillmore.co.uk

Cyf: 32253/A3/TE/WLS

Dyddiad: Mehefin 2021

HAWLFRAINT

Ni ddylid copïo nac ailgynhyrchu cynnwys y ddogfen hon yn gyfan gwbl na'n rhannol heb gydsyniad ysgrifenedig Barton Willmore LLP.

Cynhyrchir holl ddeunydd ysgrifennu Barton Willmore gan ddefnyddio papur wedi'i ailgylchu neu FSC ac inc olew llysiau.

CYNNWYS

		Tudalen
1.0	CYFLWYNIAD	1
2.0	Y SAFLE A'R CYFFINIAU	3
3.0	Y DATBLYGIAD ARFAETHEDIG	5
4.0	CYD-DESTUN POLISI	7
5.0	METHODOLEG A'R SYLFAEN DYSTIOLAETH	12
6.0	CAM 3 - ASESIAD EFFAITH CYMUNEDOL A IEITHYDDOL	19
7.0	CASGLIADAU	30

ATODIAD

Atodiad 1 – Cynllun Lleoliad Safle

1.0 CYFLWYNIAD

1.1 Paratowyd y Datganiad Iaith Gymraeg (WLS) hwn gan Barton Willmore, ar ran Parc Solar Traffwll Cyf. (yr "Ymgeisydd"), i gefnogi cais Datblygiad o Arwyddocâd Cenedlaethol (DNS) ar gyfer datblygiad arfaethedig fferm ffotofoltäig ar y ddaear ynghyd ag isadeiledd atodol cysylltiedig (y "Datblygiad") ar dir ym Mharc Traffwll, Ynys Môn (y "Safle").

1.2 Am fod y Cynllun yn cynnwys gorsaf cynhyrchu trydan gyda chapasiti cynhyrchu gosodedig rhwng 10MW a 350MW, fel y manylir yn Adran 2, Paragraff 3 Rheoliadau Datblygiadau o Arwyddocâd Cenedlaethol (Meini Prawf Penodedig, Ffioedd a Ffioedd am Geisiadau Tybiedig) (Cymru) (Diwygio) 2019, mae'n cwympo o fewn diffiniad 'Datblygiad o Arwyddocâd Cenedlaethol' (DNS), at ddibenion s62(D) of the Deddf Cynllunio (Cymru) 2015 ("Deddf Cymru").

1.3 Dylid darllen y Datganiad hwn ar y cyd â'r ddogfennaeth dechnegol arall a gyflwynwyd i gefnogi'r cyflwyniad i Weinidogion Cymru (y "Cais"). Mae'r datganiad hwn wedi'i baratoi i ddangos y rhoddwyd ystyriaeth i'r iaith Gymraeg wrth lunio'r cynigion datblygu hyn. Os bydd angen, bydd yr adroddiad hwn yn ceisio adnabod mesurau i liniaru ac i wella effeithiau cadarnhaol y datblygiad arfaethedig.

1.4 Mae'r Safle wedi'i leoli yn ffiniau gweinyddol Cyngor Sir Ynys Môn (IACC).

1.5 Paratowyd y WLS hwn yn unol â Chynllun Datblygu Lleol ar y Cyd Ynys Môn a Gwynedd (JLDP) (2011-2026) (mabwysiadwyd ar 31 Gorffennaf 2017). Polisi Strategol PS1: Mae'r Iaith Gymraeg a Diwylliant yn y JLDP yn datgan y canlynol:

Bydd y Cynghorau yn hyrwyddo ac yn cefnogi defnyddio'r iaith Gymraeg yn ardal y Cynllun. Cyflawnir hyn drwy:

1. *Gofyniad am Ddatganiad Iaith Gymraeg, a fydd yn gwarchod, yn hyrwyddo ac yn cryfhau'r iaith Gymraeg, lle mae'r datblygiad arfaethedig yn cwympo o fewn un o'r categorïau canlynol:*
   a. *Datblygiad manwerthu, diwydiannol neu fasnachol yn cyflogi mwy na 50 o weithwyr a/neu ag ardal sy'n 1,000m² neu'n fwy; neu*
   b. *Datblygiad preswyl a fydd ar ben ei hun neu yn gronnol yn darparu mwy na'r ddarpariaeth tai dangosol a osodwyd ar gyfer yr anheddiad ym Mholisïau TAI 1 - TAI 6; neu*
   c. *Datblygiad preswyl o 5 neu fwy o unedau tai ar safleoedd a ddynodwyd neu safleoedd ar hap o fewn ffiniau datblygu nad yw'n mynd i'r afael â thystiolaeth o angen a galw am dai a gofnodir*

mewn Asesiad Marchnad Tai a ffynonellau tystiolaeth lleol perthnasol eraill.

2. *Gofyniad am Asesiad Effaith ar yr Iaith Gymraeg, a fydd yn dweud sut y bydd datblygiad arfaethedig yn gwarchod, hyrwyddo a chryfhau'r iaith Gymraeg, pan fydd y datblygiad arfaethedig ar safle ar hap annisgwyl ar gyfer datblygiad tai ar raddfa fawr neu ddatblygiad cyflogaeth ar raddfa fawr a fyddai'n golygu llif arwyddocaol o weithlu;*

3. *Gwrthod cynigion a fyddai'n achosi niwed sylweddol i gymeriad a chydbwysedd iaith cymuned na ellir ei osgoi neu ei liniaru yn foddhaol drwy ddulliau cynllunio priodol;*

4. *Gofyn am Gynllun Arwyddion dwyieithog i ymdrin â'r holl arwyddion gweithredol yn y parth cyhoeddus sy'n cael eu cynnwys mewn cais cynllunio gan gyrff cyhoeddus a chwmnïau masnachol a busnes;*

5. *Disgwyliad y defnyddir enwau Cymraeg ar gyfer datblygiadau newydd, enwau tai a strydoedd.*

1.6 Cytunwyd yn ystod deialog cyn y cais gydag IACC, am fod y Datblygiad yn fwy na Phwynt 1(a) Polisi PS1 (bydd yn cyflogi mwy na 50 o bobl pan fydd y gwaith adeiladu ar ei fwyaf), bod angen cyflwyno WLS gyda'r Cais. Mae'r Asesiad hwn yn dilyn y fethodoleg a osodir yn Atodiad 7 Canllaw Cynllunio Atodol y Cyngor – Cynnal a Chreu Cymunedau Nodweddiadol a Chynaliadwy (mabwysiadwyd Gorffennaf 2019).

Crynodeb o'r Datblygiad Arfaethedig

1.7 Mae'r Cais yn ceisio caniatâd cynllunio gan Weinidogion Cymru ar gyfer fferm ffotofoltäig ar y ddaear ynghyd ag offer atodol cysylltiedig, isadeiledd, cysylltiad grid a thirlunio. Disgwylir y bydd gan y datblygiad gapasiti allforio cynhyrchu o oddeutu 30-40MW, digon i bweru oddeutu 13,260 o gartrefi y flwyddyn a gwrthbwyso dros 8,960 tunnell o CO_2 bob blwyddyn, sy'n cyfateb i dynnu oddeutu 4,140 o geir oddi ar y ffordd.

1.8 Darperir manylion pellach y Datblygiad yn Adran 3 y Datganiad hwn.

2.0 Y SAFLE A'R CYFFINIAU

2.1 Mae'r Adran hon yn darparu manylion pellach am leoliad y safle, y cyffiniau a'i nodweddion ffisegol allweddol.

Y Safle

2.2 Mae'r Safle oddeutu 63 hectar (ha) ac yn cynnwys tri darn o dir wedi'u cysylltu gan goridor cysylltiad grid. Ewch i Atodiad 1 i weld Cynllun Lleoliad Safle.

2.3 Mae'r Safle i'r gorllewin a'r de-ddwyrain o bentref Llanfihangel yn Nhowyn ac i'r de-ddwyrain o bentref Bryngwran. Mae RAF Valley i'r de ac mae'r ffordd gyflym A55 i'r gogledd.

2.4 Mae cais y Safle'n ymestyn dros dri darn nodweddiadol o dir a fydd wedi'u cysylltu gan geblau tanddaearol a fydd yn cysylltu'r Safle i'r isbwerdy presennol yng Nghaergeiliog. Roedd cynnig gwreiddiol y Datblygiad dros ardal ehangach yn cynnwys 9 darn o dir. Fel rhan o werthusiad y dyluniad a'r asesiad o'r effaith amgylcheddol, tynnwyd chwe darn o dir er mwyn osgoi effeithiau ar dirwedd, bioamrywiaeth a threftadaeth. Yng ngoleuni'r lliniaru pwrpasol hyn, mae safle'r cais yn cynnwys darnau 4, 5 a 6 (cadwyd at y rhifau gwreiddiol er cysondeb ag adroddiadau asesu technegol) – dyma'r unig ardaloedd a gynigir ar gyfer y datblygiad.

2.5 Mae ardaloedd y datblygiad a'u cyffiniau yn wledig eu natur, wedi'u nodweddu gan ddefnydd amaethyddol. Mae RAF Valley i'r de-ddwyrain a phentrefi Llanfihangel yn Nhowyn, Bryngwran a Chaergeiliog yw'r prif ardaloedd datblygedig. Mae Llanfihangel yn Nhowyn oddeutu 250m i'r dwyrain o Ardal 6 y Datblygiad (DA6) (y tir mwyaf gorllewinol) ac mae Bryngwran oddeutu 100m i'r gogledd o Ardaloedd 4 (DA4) a 5 (DA5) y Datblygiad (y tiroedd dwyreiniol).

2.6 O ran dynodiadau statudol ac anstatudol, mae Safle o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig (SSSI) Llynnau y Fali wedi'i leoli'n rhannol ar DA6, fel y mae Ardal Cadwraeth Arbennig (SC) Llyn Dinam. Yn ogystal, mae dau Adeilad Rhestredig yng nghyffiniau'r safle:

- Pont Cymunod, dros Afon Crigyll oddeutu 20m i'r gogledd-orllewin o DA4; a
- Pandy Cymunod oddeutu 100m i'r gogledd o DA4.

2.7 Yn ôl mapiau llifogydd CNC, mae oddeutu 60% o DA4 ac oddeutu 50% o DA5 wrth risg uwch o lifogydd. Bydd datblygu yn y ddwy ardal hyn yn cynnwys seilwaith gwrth-lifogydd.

3.0 Y DATBLYGIAD ARFAETHEDIG

3.1 Mae'r Adran nesaf hon yn manylu ar y datblygiad arfaethedig. Fel yr amlinellir yn Adran 1 y Datganiad hwn, mae'r Ymgeisydd yn ceisio caniatâd cynllunio ar gyfer adeiladu, gweithredu, cynnal a chadw, a digomisiynu fferm ffotofoltäig ar y ddaear, ynghyd ag offer atodol. Bydd y Datblygiad yn cynnwys y canlynol:

- Paneli ffotofoltäig (PV) ag uchafswm uchder o 3m;
- Fframiau gosod – strwythur metel bach di-sglein;
- Cynllun tirlunio a gwella bioamrywiaeth;
- Gwrthdroyddion Canolog (caiff gwrthdroyddion a newidyddion eu lleoli mewn cynwysyddion parod i uchafswm uchder o 3m), isbwerdai (DNO a chwsmeriaid i uchafswm uchder o 3m) a cheblau cysylltiedig (o dan y ddaear);
- Pwynt cysylltu;
- Ffensys stoc hyd at uchder o 2m;
- CCTV is-goch (byddai camerâu teledu cylch cyfyng yn gweithredu gan ddefnyddio synwyryddion symud, ac wedi'u gosod tuag i mewn yn unig er mwyn sicrhau preifatrwydd i dir ac eiddo cyfagos);
- Ardaloedd gosod dros dro;
- Ffyrdd gwasanaeth mewnol; a
- Mynediad i'r safle ar gyfer y camau adeiladu, gweithredu a datgomisiynu.

3.2 Mae'r pwynt cysylltu arfaethedig mewn isbwerdy SP Energy Networks presennol i'r de o Gaergeiliog ar ochr ddwyreiniol Heol Cymyran. Bydd isbwerdy cwsmeriaid wedi'i leoli ar DA6, ac oddi yma bydd cebl yn cysylltu'n uniongyrchol i'r isbwerdy presennol ar Heol Cymyran. Caiff DA4 a DA5 eu cysylltu i'r isbwerdy cwsmeriaid drwy geblau tanddaearol, a fydd wedi'u lleoli'n bennaf o fewn y briffordd fabwysiedig neu o fewn tir lle mae cytundeb ar waith gyda'r perchennog tir.

3.3 Caiff y paneli eu trefnu mewn rhesi ag aliniad o'r dwyrain i'r gorllewin ar draws ardaloedd y datblygiad, wedi'u gogwyddo i'r de. Bydd y Cynllun yn weithredol am 40 mlynedd, yna caiff yr holl gyfarpar eu tynnu o'r safle.

3.4 Caiff gwelliannau bioamrywiaeth a thirwedd eu cynnwys yn y Datblygiad. Yn ogystal â thir rhwng ac o dan y paneli, bydd ardaloedd sylweddol o fewn ffin y safle yn cael eu cadw'n rhydd o ddatblygiadau i'w rheoli'n ffurfiol am oes y cynllun.

3.5 Mae'r Asesiad o'r Effaith ar y Dirwedd a'r Effaith Weledol (LVIA) a Phenodau Bioamrywiaeth y Datganiad Amgylcheddol (ES) yn darparu manylion llawn y cynigion gwella, ond yn gryno maent yn cynnwys y canlynol:

- Rheoli glaswelltir i greu porfa amrywiol o dan a rhwng y rhesi paneli solar;
- Rheoli ffiniau glaswelltir gwlyb ar gyfer bywyd gwyllt;
- Atgyfnerthu gwrychoedd er mwyn gwella'r modd y mae ardaloedd datblygu'n cael eu cadw'n weledol a darparu cynefin ar gyfer amrywiaeth o rywogaethau;
- Lleihau dŵr ffo gwaddodion i wella ansawdd y dŵr yn y cyrff dŵr cyfagos;
- Rheoli cynefin corstir a glaswelltir gwlyb o fewn ffin y Safle sy'n gysylltiedig â SAC Llyn Dinam ac SSSI Llynnau y Fali; a
- Monitro'r Safle ac asesu llwyddiant rheoli bioamrywiaeth.

4.0 CYD-DESTUN POLISI

Cyflwyniad

4.1 Mae'r Adran hon yn adrodd ar bolisïau sy'n berthnasol i effaith debygol cynnig y datblygiad ar fywyd cymunedol a'r iaith Gymraeg. Mae'n ystyried polisi ar lefel genedlaethol a lleol. Darperir cyfrif llawn o gyd-destun polisi cynllunio polisi y safle a'r cynnig yn y Datganiad Cynllunio a gyflwynir i gefnogi'r cais.

Deddf

Cynllunio (Cymru) 2015

4.2 Cyflwynodd Deddf Cynllunio (Cymru) ddarpariaeth ddeddfwriaethol ar gyfer y Gymraeg yn y system gynllunio. Mae'n ofynnol yn unol â'r Ddeddf yr ystyrir yr iaith Gymraeg fel rhan o'r Arfarniad Cynaliadwyedd o'r holl ddogfennau â statws cynllun datblygu, ac esbonia y dylid ystyried yr effeithiau ar yr iaith Gymraeg wrth benderfynu ar geisiadau cynllunio, cyhyd â'u bod yn berthnasol i'r cais. Yn unol â hynny, mae JLDP y Cyngor yn cydymffurfio â darpariaethau Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.

Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.

4.3 *Daeth Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015* i rym ar 1 Ebrill 2016. Mae'n ei gwneud yn ofynnol i gyrff cyhoeddus ystyried nid yn unig anghenion presennol cymunedau lleol, ond hefyd sut mae eu penderfyniadau'n effeithio ar bobl yn y dyfodol. Mae'r Ddeddf yn cynnwys saith nod llesiant, gan gynnwys '*Cymru â diwylliant bywiog a iaith Gymraeg ffyniannus'.*

Cymru'r Dyfodol: y cynllun cenedlaethol 2040

4.4 Cyhoeddwyd *Cymru'r Dyfodol – Y Cynllun Cenedlaethol 2040* ar 24 Chwefror 2021, gyda Pholisi Cynllunio Cymru (Rhifyn 11) wedi'i gyhoeddi ochr yn ochr ag ef. Cymru'r Dyfodol yw'r cynllun datblygu statudol ar gyfer cynigion DNS yng Nghymru, ac mae'n cyflwyno'r blaenoriaethau cenedlaethol allweddol y dylid mynd i'r afael â hwy drwy'r system gynllunio, gan gynnwys cynnal a datblygu economi fywiog, sicrhau datgarboneiddio, darparu gwydnwch yn yr hinsawdd, datblygu ecosystemau cryf a gwella iechyd a lles cymunedau.

4.5 Mae Cymru'r Dyfodol yn nodi bod, 'y Gymraeg yn iaith fyw, gyda thros 562,000 o siaradwyr ar draws pob rhan o'r genedl. Ein huchelgais ar gyfer y Gymraeg yw cyrraedd

miliwn o siaradwyr Cymraeg, yn ogystal â chynnydd o 10% yn y ganran o bobl sy'n siarad Cymraeg erbyn 2050'. Mae Deilliant Pedwar Cymru'r Dyfodol yn ceisio, '*Cymru lle mae pobl yn byw mewn lleoedd gyda'r iaith Gymraeg yn ffynnu*'.

4.6 Mae Llywodraeth Cymru'n cydnabod y gall Cymru arwain y ffordd yn fyd-eang mewn technolegau ynni adnewyddadwy ac mae'n cefnogi prosiectau cymunedol ac ar raddfa fawr. Noda Cymru'r Dyfodol ymrwymiad y Llywodraeth i sicrhau bod y system gynllunio'n darparu arweiniad cryf ar gyfer datblygu ynni adnewyddadwy. Mae Polisi 18 Cymru'r Dyfodol yn darparu cefnogaeth mewn egwyddor ar gyfer datblygu ynni adnewyddadwy ar raddfa fawr, yn amodol ar feini prawf penodol.

Polisi Cynllunio Cymru (Rhifyn 11, Chwefror 2021)

4.7 Cyhoeddwyd Rhifyn 11 Polisi Cynllunio Cymru (PPW11) ym mis Chwefror 2021, ochr yn ochr â Chymru'r Dyfodol. Ystyriwyd bod y darnau canlynol o berthnasedd uniongyrchol i'r Datganiad hwn:

- Paragraff 3.25 *Mae'r Gymraeg yn rhan o'r ffabrig cymdeithasol a diwylliannol, a bydd ei lles yn y dyfodol yn dibynnu ar ystod eang o ffactorau, yn enwedig addysg, newid demograffig, gweithgareddau cymunedol a sylfaen economaidd gadarn i gynnal cymunedau a lleoedd cynaliadwy ffyniannus. Dylai'r system cynllunio defnydd tir ystyried yr amodau sy'n hanfodol i'r iaith Gymraeg, a thrwy hynny gyfrannu at ei defnydd a'r nod llesiant Iaith Gymraeg Ffyniannus*.
- Paragraff 3.26 *Rhaid i awdurdodau cynllunio ystyried effeithiau tebygol eu cynlluniau datblygu ar ddefnyddio'r Gymraeg fel rhan o'r Arfarniad Cynaladwyedd. Dylai awdurdodau cynllunio geisio sicrhau dosbarthiad a chamau eang datblygiad sy'n ystyried gallu'r ardal neu'r gymuned i ddarparu ar gyfer datblygiad heb gael effaith andwyol ar y defnydd o'r Gymraeg*.
- Paragraff 3.27 *Dylai cynlluniau datblygu gynnwys datganiad ar sut mae awdurdodau cynllunio wedi ystyried anghenion a buddiannau'r iaith Gymraeg wrth baratoi'r cynllun, a sut mae unrhyw bolisïau sy'n ymwneud â'r Gymraeg yn rhyngweithio â pholisïau eraill y cynllun.*
- Paragraff 3.28 *Gall penderfynwyr ystyried y defnydd o'r iaith Gymraeg i'r graddau y maent yn berthnasol i geisiadau am ganiatâd cynllunio. Ni ddylai polisïau a phenderfyniadau gyflwyno unrhyw elfen o wahaniaethu rhwng unigolion ar sail eu gallu ieithyddol, ac ni ddylent geisio rheoli meddiannaeth tai ar sail ieithyddol.*

Nodyn Cyngor Technegol 20 (TAN20) – Cynllunio a'r Iaith Gymraeg (Hydref 2017)

4.8 Mae TAN 20 wedi'i ddiweddaru i ddarparu cyngor i awdurdodau cynllunio, datblygwyr a chymunedau ar sut y gellir cefnogi a gwarchod yr iaith drwy'r system gynllunio.

4.9 Eglura paragraff 3.1.3, "*Ni ddylid fel rheol cynnal asesiad o effaith ceisiadau cynllunio ar y Gymraeg*", ac mae'n mynd ymlaen i ddweud ym mharagraff 3.2.2, "*Pan fydd ACLl yn derbyn cais am ddatblygiad mawr ar safle ar hap o fewn ardal wedi ei diffinio fel un ieithyddol sensitif neu arwyddocaol gellid cynnal asesiad o effaith debygol y datblygiad ar y Gymraeg.*"

4.10 Mae paragraffau 3.4.1 a 3.4.2 yn nodi'r amgylchiadau y dylid cymhwyso mesurau lliniaru iddynt i leihau neu ddileu effeithiau andwyol posib ar ddatblygiad yr iaith Gymraeg.

Strategaeth y Gymraeg, Cymraeg 2050 (Gorffennaf 2017)

4.11 Mae Strategaeth y Gymraeg yn ailddatgan, "*Dylai'r system cynllunio defnydd tir gyfrannu at hyfywedd y Gymraeg drwy greu amodau addas i gymunedau cynaliadwy ffynnu. Bydd ymwybyddiaeth o egwyddorion perthnasol cynllunio ieithyddol yn ategu hyn.*" Mae'n mynd ymlaen i ddatgan, "*Gallai penderfyniadau a wneir ynghylch math, graddfa ac union leoliad datblygiadau oddi mewn i gymuned benodol ddylanwadu'n fawr ar ddefnydd o iaith, ac yn sgil hynny ar gynaliadwyedd a hyfywedd yr iaith. Mae hyn yn galw am gryfhau'r berthynas rhwng cynllunio ieithyddol a chynllunio defnydd tir.*"

Cynllun Datblygu Lleol ar y Cyd Ynys Môn a Gwynedd (mabwysiadu 2017)

4.12 At ddibenion y Cais hwn, mae haen uchaf y cynllun datblygu statudol yn cynnwys Cymru'r Dyfodol. Mae JLDP Gwynedd ac Ynys Môn (mabwysiadwyd yn 2017) yn darparu'r cyd-destun cynllunio lleol ac mae'n ystyriaeth faterol mewn penderfyniadau DNS. Mae'r cynllun yn gymwys i'r cyfnod 2011-2026.

4.13 Mae gweledigaeth y JLDP yn gosod amcanion uchelgeisiol y dylid eu cyflawni erbyn diwedd cyfnod y cynllun yn 2026.

> *'Erbyn 2026, bydd Ynys Môn a Gwynedd yn cael eu cydnabod am eu cymunedau ffyniannus a llawn bywyd sy'n dathlu eu diwylliant, treftadaeth a'u hamgylchedd unigryw ac yn rhywle y bydd pobl yn dewis byw, gweithio ac ymweld.*

Mae hyn yn golygu y bydd ardal y Cynllun Datblygu Lleol ar y Cyd yn un sy'n addasu ac yn ymateb yn gadarnhaol i'r sialensiau a gyflwynir gan y newid hinsawdd a lle mae'r iaith Gymraeg yn rhan annatod o gymunedau.'

4.14 Dyma'r polisïau sy'n berthnasol i'r WLS:

- PS1 – Yr Iaith Gymraeg a Diwylliant;
- PS5 – Datblygu Cynaliadwy;
- PS6 – Lleddfu ac addasu effeithiau newid yn yr hinsawdd;
- PCYFF3 – Dylunio a Llunio Lle;
- PS7 – Technoleg Ynni Adnewyddadwy; a
- Polisi ADN2 – Ynni Solar Ffotofoltäig.

4.15 Mae Polisi PS1 – Yr Iaith Gymraeg a Diwylliant yn datgan:

Mae'r iaith Gymraeg yn chwarae rhan bwysig ym mywyd cymdeithasol, diwylliannol ac economaidd preswylwyr ac ymwelwyr i ardal y Cynllun. Yn 2001, roedd 60% a 69% o boblogaeth Ynys Môn a Gwynedd (Sir) yn ôl eu trefn yn siaradwyr Cymraeg. Mae'r defnydd o'r iaith yn amrywio rhwng cymunedau. Mae'r gyfran gyntaf o wybodaeth a ryddhawyd o Gyfrifiad 2011 am y Gymraeg yn datgelu lefelau is o siaradwyr Cymraeg yn y ddwy Sir: 57% a 65% yn Ynys Môn a Gwynedd, yn ôl eu trefn.'

'Lle cynigir datblygiad, rhaid ystyried cryfhau a gwarchod yr iaith a diwylliant. Mae cynnal cymunedau presennol yn allweddol i hyn. Mae'r Cynllun, ynghyd â chanllawiau a pholisi cynllunio cenedlaethol, yn cynnig nifer o ymagweddau polisi y bydd, ar y cyd â mentrau eraill, er nad ydynt yn cyfeirio'n uniongyrchol at yr iaith Gymraeg, yn cael effaith gadarnhaol. Mae'r strategaeth yn cydnabod bod cyfran fawr o'r boblogaeth bresennol yn byw mewn aneddiadau gwledig, ac felly'n cefnogi cymunedau gwledig yn ogystal â threfol.'

4.16 Dengys y tabl mai cynnydd bach sydd wedi bod yn y gyfran o siaradwyr Cymraeg yn Ynys Môn a Gwynedd er amcangyfrifon 2017. Mae'r ffigurau wedi'u seilio ar sampl o'r boblogaeth, felly nid yw'r sail mor gryf â ffigurau'r Cyfrifiad, ond dengys amcangyfrifon

2020[1] welliant eithaf arwyddocaol o Gyfrifiad 2011, a ddangosodd bod 57% o boblogaeth Ynys Môn a 65% o boblogaeth Gwynedd yn siaradwyr Cymraeg.

Awdurdod Lleol	**Y flwyddyn a ddaeth i ben 31 Mawrth 2017**		**Y flwyddyn a ddaeth i ben 31 Mawrth 2018**		**Y flwyddyn a ddaeth i ben 31 Mawrth 2019**		**Y flwyddyn a ddaeth i ben 31 Mawrth 2020**	
	Nifer	%	Nifer	%	Nifer	%	Nifer	%
Ynys Môn	42,400	63.5	42,500	63.6	45,500	67.5	44,700	66
Gwynedd	87,600	74.1	89,600	75.5	91,000	76.4	88,500	74.6

Cynnal a Chreu Cymunedau Nodweddiadol a Chynaliadwy (2019)

4.17 Mae'r SPG yn nodi bod Polisi PS1 angen dadansoddiad pellach, manylach o fathau penodol o geisiadau cynllunio, yn dibynnu ar eu lleoliad a graddfa'r datblygiad.

4.18 Mae paragraff C10 yr SPG yn egluro y dylai Asesiad Effaith ddarparu ymateb i gwestiynau mwy treiddgar ar effeithiau ieithyddol posib a'i gwneud yn ofynnol i ddatblygwr gynnig rhai mesurau lliniaru os oes angen, er mwyn lleihau unrhyw effeithiau niweidiol canfyddedig ar y Gymraeg. Dylai unrhyw liniaru fod yn gysylltiedig â'r cynnig, yn berthnasol i gynllunio, a bydd yn amrywio rhwng gwahanol fathau o ddatblygiad.

Cynllun Cyngor Sir Ynys Môn 2017-2022

4.19 Mae Cynllun y Cyngor yn seiliedig ar dri amcan llesiant, sy'n sicrhau y gall y Sir:

1. Sicrhau bod pobl Ynys Môn yn gallu ffynnu a chyflawni eu potensial tymor hir;
2. Cefnogi oedolion a theuluoedd bregus er mwyn eu cadw'n ddiogel, yn iach ac mor annibynnol â phosib; a
3. Gweithio gyda'n cymunedau er mwyn sicrhau eu bod yn gallu ymdopi'n effeithiol â newid a datblygiadau wrth warchod ein hamgylchedd naturiol.

4.20 Er mwyn cyflawni amcan tri, bydd yr IACC yn gweithio gydag eraill i alluogi newidiadau arloesol i ddigwydd, gan gynnwys y cynnydd yn yr iaith Gymraeg yn ardal y Cyngor, wrth hyrwyddo ei defnydd ar draws cymunedau a sefydliadau lleol.

[1] Daw'r ffigurau o StatsCymru, Arolwg Blynyddol o'r Boblogaeth: Yr Iaith Gymraeg. Ar gael yn https://statswales.gov.wales/Catalogue/Welsh-Language/Annual-Population-Survey-Welsh-Language/annualpopulationsurveyestimatesofpersonsaged3andoverwhosaytheycanspeakwelsh-by-localauthority-measure

5.0 METHODOLEG A'R SYLFAEN DYSTIOLAETH

5.1 Mae'r Adran hon yn manylu ar y fethodoleg ar gyfer tystiolaeth a nodir yn yr adroddiad hwn, a lywiwyd gan Atodiad 7 yr SPG Cynnal a Chreu Cymunedau Nodweddiadol a Chynaliadwy. Mae canllawiau'r Cyngor yn nodi y dylid cyflwyno'r dystiolaeth fel a ganlyn:

Cam 1 – Casglu, cofnodi a dadansoddi gwybodaeth am yr ardal leol:

- Poblogaeth
- Aelwyd
- proffil tai
- Isadeiledd – cyfleusterau a gwasanaethau

Cam 2 – Casglu, cofnodi a dadansoddi gofynion y Polisi:

- Polisi cenedlaethol, lleol a rhanbarthol sy'n effeithio ar gyflawni'r datblygiad, gan gynnwys y rhai sy'n cael effaith gadarnhaol ar y Gymraeg.

Cam 3 – Cymhwyso'r Wybodaeth a Gasglwyd yng ngham 1 a 2.

- Disgrifiwch y cais a pham y credwch ei fod yn gyson â pholisïau cenedlaethol a lleol ac yn cael effaith gadarnhaol ar y Gymraeg yn y gymuned/ardal leol
- Materion allweddol a nodwyd gan y Cyngor yn Atodiad 7 yr SPG wedi'u hesbonio a chyda tystiolaeth yn erbyn y cynigion datblygu.

5.2 Daw'r data o'r Cyfrifiad diweddaraf (2011) ar lefel Ward, ac Awdurdod Unedol, oni nodir yn wahanol.

5.3 Cyflwynir Camau 1 a 2 yn y bennod hon, gyda chanlyniadau Cam 3 yn cael eu cyflwyno ym Mhennod 6.

Cam 1: Casglu, cofnodi a dadansoddi gwybodaeth am yr ardal leol:

Poblogaeth

5.4 Cyfanswm y nifer o siaradwyr Cymraeg yn 2001 oedd 77,846, sef 69.0% o boblogaeth Ynys Môn a Gwynedd (Sir). Dros y cyfnod o ddeng mlynedd hyd at 2011, bu gostyngiad o 846 yn y nifer a 3.6% yn y ganran o siaradwyr Cymraeg yn y Sir. Mae paragraff 5.12 y JLDP yn nodi mai ardal y Cynllun sydd â'r gyfran uchaf o'r boblogaeth sy'n siarad, darllen ac ysgrifennu Cymraeg (60% yn 2011) o gymharu â chyfartaledd Cymru (14.6% yn 2011). Mae 57.2% o boblogaeth Ynys Môn yn gallu siarad Cymraeg, ond roedd gostyngiad o 0.8% rhwng 2001 a 2011 (Cyfrifiad 2011).

5.5 Mae Strategaeth Iaith Gymraeg Ynys Môn (2016-2021) yn nodi bod y ganran ganlynol (cyfran y bobl 3 oed neu'n hŷn) yn gallu siarad Cymraeg fesul ward (yn ôl data Cyfrifiad 2011). Mae'r rhestr yn darparu'r deg ward uchaf yn ôl siaradwyr Cymraeg a'r deg isaf o ran siaradwyr Cymraeg.

- Cyngar – 80.8%, sy'n ostyngiad o 3.9% ers 2001.
- Tudur – 80.7%, sy'n ostyngiad o 2.9% ers 2001.
- Cefni – 80.5%, sy'n ostyngiad o 2.6% ers 2001.
- Llanfihangel Ysegeifiog – 75.8%, sy'n ostyngiad o 2.5% ers 2001.
- Bodffordd – 73.3%, sy'n ostyngiad o 4.6% ers 2001.
- Braint – 73.2%, sy'n ostyngiad o 3.9% ers 2001.
- Bryngwran – 71.2%, sy'n ostyngiad o 4.9% ers 2001.
- Gwyngyll – 70.5%, sy'n ostyngiad o 3.4% ers 2001.
- Bodorgan – 68.3%, sy'n ostyngiad o 4.4% ers 2001.
- Llannerch y Medd – 69.9%, sy'n ostyngiad o 2.4% ers 2001.

Y deg ward isaf:

- Biwmares – 39.5%, sy'n ostyngiad o 0.2% ers 2001.
- Rhosneigr - 36%, sy'n ostyngiad o 6.6% ers 2001.
- Bae Trearddur - 38.1%, sy'n ostyngiad o 4.5% ers 2001.
- Caergybi - 39.1%, sy'n ostyngiad o 4.1% ers 2001.
- Maeshyfryd – 40.6%, sy'n ostyngiad o 3.1% ers 2001.
- Morawelon – 40.4%, sy'n ostyngiad o 4.9% ers 2001.
- Llanbedrgoch – 43.9%, sy'n ostyngiad o 1.6% ers 2001.
- Porthyfelin - 39.7%, sy'n ostyngiad o 6% ers 2001.
- Kingsland - 42.95%, sy'n ostyngiad o 5.1% ers 2001.
- Moelfre – 52.35%, sy'n gynnydd o 0.9% ers 2001.

5.6 Mae'r safle wedi'i leoli yn Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Isaf (AGEHI) (a ward) Llanfair-yn-Neubwll, lle mae 50.5% o'r boblogaeth (3 oed neu'n hŷn) yn siarad Cymraeg. Nid yw'r ward ymhlith y wardiau Cymraeg uchaf neu isaf ar Ynys Môn.

5.7 Mae'r gallu i siarad Cymraeg yn amrywio'n sylweddol ar draws Cymru, ac yn aml yn ôl oedran. Yn ôl Cyfrifiad 2011, mae'r nifer cyfartalog o bobl sy'n gallu siarad Cymraeg ledled Cymru yn 19% o'r boblogaeth gyfan. Mae hyn yn amlygu bod 6.8% o'r boblogaeth sy'n gallu siarad Cymraeg yn byw ar Ynys Môn, sy'n cynrychioli cyfran uchel o'r nifer cyffredinol o siaradwyr Cymraeg yn genedlaethol, fel y nodwyd gan y Cyfrifiad. Y ganran o siaradwyr Cymraeg yn Ynys Môn ar draws pob grŵp oedran yw 67.5% (gyda'r 32.5% sy'n weddill o'r boblogaeth ddim yn gallu siarad Cymraeg). Mae dros 72.8% o bobl ifanc 15-19 oed yn gallu siarad Cymraeg yn Ynys Môn, sef y ganran uchaf o siaradwyr Cymraeg yn y categori hwnnw ar draws Cymru gyfan. Mae dros 61% o bobl ifanc 25-29 oed yn gallu siarad Cymraeg yn Ynys Môn, sef yr ail ganran uchaf o siaradwyr Cymraeg yn y categori hwnnw ar draws Cymru gyfan. Mae'r nifer o siaradwyr Cymraeg yn is (60.2%) ar gyfer y grŵp oedran 30-34, y grŵp oedran 50-54 (50.6%), y grŵp oedran 70-74 (49.6%) a'r grŵp oedran 85+ (50.8%). Fel y gwelir, mae'r canrannau uchaf yn y grŵp oedran 15-19. Mae'n debygol bod hyn yn adlewyrchu dylanwad y system addysg ar sgiliau ieithyddol plant oedran ysgol.

5.8 Gan ddefnyddio ystadegau'r Swyddfa Ystadegau Gwladol, roedd Ynys Môn yn cynnwys 67,403 (2011) o 'bob preswylydd arferol 3 oed neu'n hŷn'. O hyn, ganwyd 65% yng Nghymru ac mae ganddynt sgiliau iaith Gymraeg. Yn ogystal, mae 76% o'r preswylwyr arferol a anwyd yng Nghymru ac sy'n byw yn Ynys Môn ar hyn o bryd yn gallu siarad Cymraeg.

5.9 Rhyddhaodd Llywodraeth Cymru 'Ddatganiad Ystadegol Cyntaf' ym mis Gorffennaf 2019, a ddarparodd wybodaeth o'r Cyfrifiad Ysgolion. Awgrymodd fod gan Ynys Môn 45 o Ysgolion Cyfrwng Cymraeg a Gynhelir, o'i chymharu â dim ond dwy ysgol Saesneg. Yn Ynys Môn, roedd y rhan fwyaf o ddisgyblion mewn Ysgolion Cyfrwng Cymraeg ym mis Ionawr 2019 (oddeutu 90% o boblogaeth yr Ynys).

5.10 Dengys hyn fod y system addysg yn helpu i gynnal yr iaith Gymraeg ar draws Ynys Môn, ac ar ben hynny mae'r rhai o gefndir Cymraeg yn parhau i ddysgu Cymraeg ac yn diogelu'r iaith a diwylliant.

5.11 Fel y nodwyd uchod, ac a osodir yn Adroddiad Monitro Blynyddol 2019 IACC (o dan Ddangosydd D1), awgryma ystadegau'r ONS fod 45,500 o bobl (67.5%) yn Ynys Môn yn gallu siarad Cymraeg yn y flwyddyn a ddaeth i ben 31 Mawrth 2019. Mae hyn yn

gynnydd oddeutu 10% o Gyfrifiad 2011, ond dylid nodi bod y sampl o ymatebwyr yn llai ar gyfer yr arolwg hwn, a all achosi i'r ffigurau chwyddo ychydig. Er hynny, mae hyn yn gynnydd sylweddol, ac mae'n adlewyrchu'r ffaith bod naill ai mwy o rieni neu aelodau o'r teulu estynedig sy'n siarad Cymraeg gartref gyda'u plant neu fod mwy o blant yn mynychu grwpiau *'Ti a Fi'* (sef grwpiau sy'n hyrwyddo datblygiad plant o oedran geni i oedran ysgol) neu grwpiau meithrin cyfrwng Cymraeg sy'n achosi twf yn y rhai sy'n siarad Cymraeg.

Addysg Gymraeg

5.12 Mae'r ysgolion cynradd agosaf i'r Safle'n cynnwys Ysgol Gynradd Y Tywyn ac Ysgol Sefydledig Caergeiliog. Mae'r ysgol uwchradd agosaf i'r gogledd o'r Safle, sef Ysgol Uwchradd Bodedern, sy'n ysgol uwchradd gydaddysgol. Mae'n sefydliad dwyieithog a redir gan IACC.

5.13 Sefydlwyd y Ganolfan Dysgu Cymraeg Genedlaethol, *Dysgu Cymraeg*, yn 2006 yn dilyn Llywodraeth Cymru'n ailstrwythuro dysgu Cymraeg i oedolion. Sefydlwyd chwe chanolfan ranbarthol ledled Cymru, gan gynnwys un yng ngogledd Cymru, i ddod â darpariaeth Cymraeg i Oedolion ynghyd i sicrhau safonau a chydlyniad cenedlaethol, gyda ffocws ar ddarpariaeth ranbarthol a llawr gwlad.

5.14 Mae dalgylch Canolfan Gogledd Cymru'n cynnwys holl ardaloedd awdurdod lleol gogledd Cymru. Poblogaeth y rhanbarth yw 631,283; gydag oddeutu 30% naill ai'n gallu siarad, darllen neu ysgrifennu yn Gymraeg. Mae'r Ganolfan yn cydlynu darpariaeth Cymraeg i Oedolion ar draws gogledd Cymru, gan weithio gydag 11 o ddarparwyr annibynnol i ddarparu'r safonau dysgu uchaf. Maent hefyd yn gweithredu fel siop un stop i ddysgwyr Cymraeg yn y rhanbarth, ac yn cynnig gwybodaeth, cyngor ac adnoddau i'w rhoi ar y trywydd cywir ac i helpu i sicrhau'r profiad dysgu gorau posib. Mae oddeutu 7,000 o bobl yn cofrestru ar gyrsiau Cymraeg yng ngogledd Cymru bob blwyddyn.

Cyflogaeth, Isadeiledd a Chyfleusterau

5.15 Mae'r safle'n elwa o gysylltiadau cynaliadwy â'r cyffiniau. Fel y nodwyd eisoes yn y Datganiad hwn, mae RAF Valley i'r de-ddwyrain o'r Safle, a phentrefi Llanfihangel yn Nhowyn, Bryngwran a Chaergeiliog yw'r prif ardaloedd datblygedig yn yr ardal ehangach. Mae Llanfihangel yn Nhowyn oddeutu 250m i'r dwyrain o DA6 (y tir mwyaf gorllewinol) ac mae Bryngwran oddeutu 100m i'r gogledd o DA4 a DA5 (y tir dwyreiniol).

5.16 O ystyried canran y bobl sy'n siarad Cymraeg ar draws sir Ynys Môn disgwylir y bydd cyfleusterau a gwasanaethau yn cael eu darparu yn Gymraeg, fel y dangosir yn Arolwg Cenedlaethol Cymru –

> *'Yn 2018-19, cyflwynwyd cyfres o gwestiynau i ofyn i bobl mewn gwaith, oedd â rhywfaint o allu siarad Cymraeg, am eu defnydd o'r Gymraeg yn y gweithle. Dywedodd 72% o'r grŵp hwn fod ganddynt gydweithwyr sy'n siaradwyr Cymraeg yn y gwaith, a dywedodd 60% o'r rhain eu bod yn siarad Cymraeg gydag o leiaf rhai o'r cydweithwyr hyn'*

5.17 Mae'r canrannau a roddir uchod yn dangos yn glir bod cyfran uchel o'r boblogaeth leol yn Ynys Môn yn gallu siarad Cymraeg (ar draws pob oedran, yn enwedig rhwng 15 a 19 oed).

5.18 Mae'r tabl isod yn dangos cyfanswm y nifer o breswylwyr arferol rhwng 16 a 74 oed sy'n byw ar Ynys Môn ac mewn cyflogaeth. Mae'r Tabl wedi'i rannu i bob ardal diwydiant.

Maes y Diwydiant	Cyfanswm y nifer o breswylwyr arferol rhwng 16 a 74 oed mewn ardal cyflogaeth (Cyfrifiad 2011)
Amaethyddiaeth, coedwigaeth a physgota	912
Mwyngloddio a chwarela	28
Gweithgynhyrchu	2,137
Cyflenwad trydan, nwy, stêm ac aerdymheru	866
Cyflenwad dŵr, carthffosiaeth, rheoli gwastraff a gweithgareddau adfer	214
Adeiladu	2,408
Masnach cyfanwerthu a manwerthu; atgyweirio cerbydau modur a beiciau modur	3,592
Trafnidiaeth a storio	1,398
Gweithgareddau gwasanaethau bwyd a llety	1,953
Gwybodaeth a chyfathrebu	264
Gweithgareddau ariannol ac yswiriant	233
Gweithgareddau eiddo tirol	267

Maes y Diwydiant	Cyfanswm y nifer o breswylwyr arferol rhwng 16 a 74 oed mewn ardal cyflogaeth (Cyfrifiad 2011)
Gweithgareddau proffesiynol, gwyddonol a thechnegol	809
Gweithgareddau gwasanaethau gweinyddol a chymorth	849
Gweinyddiaeth gyhoeddus ac amddiffyn; nawdd cymdeithasol gorfodol	2,222
Addysg	2,392
Gweithgareddau iechyd dynol a gwaith cymdeithasol	2,754
Y celfyddydau, adloniant a hamdden; gweithgareddau gwasanaethau eraill	1,094
Gweithgareddau aelwydydd fel cyflogwyr; nwyddau - a gwasanaethau - diwahaniaeth yn cynhyrchu gweithgareddau aelwydydd ar gyfer defnydd personol	13
Gweithgareddau sefydliadau a chyrff alldiriogaethol	0
	Cyfanswm: 24,405

5.19 Fel y cyflwyna Tabl 3, o'r sectorau sy'n berthnasol i gyflawni'r datblygiad arfaethedig, y diwydiant adeiladu yw un o'r â mwyaf, gydag oddeutu 10% o'r boblogaeth (rhwng 16 a 74 oed) wedi'u cyflogi yn y sector.

5.20 Fel y dengys uchod, mae'r ardal leol wedi'i gwasanaethu gan ystod eang o gyfleusterau/gwasanaethau lleol, cyfleoedd cyflogaeth a chyfleoedd addysgol. Bydd ychwanegu'r Datblygiad hwn yn cefnogi'r gymuned leol o ran cyflogaeth, drwy greu manteision economaidd a chymdeithasol cysylltiedig mewnfuddsoddi (uniongyrchol ac anuniongyrchol) i Ynys Môn.

Cam 2 – Casglu, cofnodi a dadansoddi gofynion y Polisi:

5.21 Rhoddwyd asesiad manwl o'r polisi cynllunio perthnasol yn adran 4 yr adroddiad hwn. Amlygir bod gan IACC sylfaen polisi sylweddol o ran yr iaith Gymraeg a'i hyrwyddo. Fel

y nodwyd, mae'r adroddiad hwn wedi'i ysgrifennu yn unol â'r canllawiau a'r fethodoleg a nodir yn SPG y Cyngor.

5.22 Mae Cam 3 isod yn nodi ac yn ceisio sicrhau y darperir mesurau lliniaru lle mae'r materion allweddol yn dangos effaith benodol ar y Gymraeg o ganlyniad i'r datblygiad hwn.

5.23 Gan gyfeirio at Ffigur 7.2 Atodiad 7 SPG y Cyngor, caiff yr effeithiau eu categoreiddio gan ddefnyddio'r Matrics Risg canlynol (mae'r effeithiau wedi'u seilio dros 20 mlynedd):

- Dibwys (0);
- Effaith Fach (1) – gostyngiad o hyd at 2% na'r siaradwyr amcanol (busnes fel arfer);
- Effaith Ganolig (2) – gostyngiad o 2% i 5% na'r siaradwyr amcanol (busnes fel arfer);
- Effaith Sylweddol (3) – gostyngiad o 5% i 10% na'r siaradwyr amcanol (busnes fel arfer); a
- Effaith Fawr (4) – gostyngiad o 10% neu fwy na'r siaradwyr amcanol (busnes fel arfer).

6.0 CAM 3 - ASESIAD EFFAITH CYMUNEDOL A IEITHYDDOL

Cwestiwn	(a) Disgrifiad o'r Asesiad Cyffredinol	(b) Datganiad Tystiolaeth	(c) Datganiad Effaith ar y Gymuned	(d) Lliniaru / Gwella
Symudiad Iaith a Phoblogaeth				
Sut y bydd y datblygiad yn sicrhau cyfleoedd i bobl leol aros yn eu cymunedau?	Nid oes tystiolaeth sy'n dangos y bydd y Datblygiad yn atal cyfleoedd i bobl leol aros yn eu cymunedau lleol. Bydd yr Ymgeisydd yn ceisio hysbysebu cyfleoedd adeiladu i bobl leol yn yr ardal, a chysylltu â NWEAB / Busnes Cymru, gan gyfrannu'n gadarnhaol at sector cyflogaeth yr ardal.	Amherthnasol	Niwtral (0)	Lliniaru: Dim angen / amherthnasol
A yw'n debygol y bydd y datblygiad yn denu pobl i'r gymuned? Os felly, faint a ddisgwylir? Faint a pha ganran sy'n debygol o fod yn siaradwyr Cymraeg?	Rhagwelir y bydd y Datblygiad yn denu pobl i'r gymuned ar gyfer cyflogaeth, yn enwedig yn ystod y cyfnod adeiladu. Mae'r Datganiad Manteision Economaidd sy'n cyd-fynd â'r cais cynllunio yn cyflwyno bod gan Ynys Môn gyfran arbennig o uchel o breswylwyr sy'n gweithio yn y diwydiant cyflenwi trydan o gymharu â'r lefel ranbarthol a chenedlaethol. Nodir y gallai'r lefel hon o gyflogaeth o fewn y sector trydan gael ei chamliwio gan orsafoedd pŵer yn Wylfa a Thrawsfynydd, ond ystyrir bod y sgiliau ar draws y sector ynni yn drosglwyddadwy ar y cyfan, ac felly'n dal i gynnig lefel o arbenigedd. O ran cyflogaeth, disgwylir y gallai'r Datblygiad gynhyrchu rhwng 120 a 190 o swyddi dros y pedwar i bum mis cyntaf, ac yna bydd yn darparu dwy swydd mewn rolau cynnal a chadw am hyd at 40 mlynedd.	Y duedd ar Ynys Môn yw bod mudo net positif (data Cyfrifiad 2011). Fel y dengys uchod, gall dros 55% o boblogaeth Ynys Môn siarad Cymraeg.	Niwtral (0)	Gwelliant: marchnata / hysbysebu lleol Arwyddion addysgol O ystyried y proffil sgiliau presennol ar Ynys Môn, rhagwelir y byddai'r gyflogaeth sydd ar gael mewn cysylltiad â'r datblygiad arfaethedig yn addas i rai o'r boblogaeth leol, a fydd yn lleihau'r potensial ar gyfer mewnlifiad o bobl ddi-Gymraeg i'r ardal.

Cwestiwn	(a) Disgrifiad o'r Asesiad Cyffredinol	(b) Datganiad Tystiolaeth	(c) Datganiad Effaith ar y Gymuned	(d) Lliniaru / Gwella
	Mae adolygiad o boblogaeth y gweithle ar draws Ynys Môn yn awgrymu bod tua 83% o'r gweithlu ar Ynys Môn hefyd yn byw ar yr Ynys. Mae tuag 11% yn cymudo o Wynedd. Yn gyffredinol, mae 97% o'r gweithlu'n cymudo ac yn byw o fewn rhanbarth y gogledd, sy'n dangos lefel uchel o gynnal yn yr ardal twf ogleddol. Mae'r Datblygiad hefyd yn cyflwyno cyfle i ymwelwyr â'r gymuned leol ddefnyddio sgiliau Cymraeg a sgiliau ategol o fewn y Datblygiad (ar hyd Llwybrau Tramwy a llwybrau troed).			
A yw'n debygol y bydd pobl leol yn mudo o'r gymuned o ganlyniad i'r datblygiad?	Ni ystyrir bod unrhyw effeithiau negyddol ar ddatblygiadau preswyl cyfagos na chymunedau presennol. O ganlyniad i'r datblygiad, ni fyddai'n creu effeithiau sy'n arwain at y gymuned yn mudo i ffwrdd o gyffiniau'r Safle.	Aseswyd y datblygiad hwn yn erbyn polisïau'r JLDP, ac nid oes unrhyw effaith sylweddol ar breswylwyr presennol a fyddai'n achosi mudo allan o ganlyniad i'r datblygiad.	Niwtral (1)	Lliniaru: Dim angen / amherthnasol
Cydbwysedd rhwng siaradwyr Cymraeg (gan gynnwys dysgwyr) ac unigolion nad oes ganddynt unrhyw sgiliau Cymraeg	Mae'r datblygiad yn debygol o ddenu siaradwyr Cymraeg a di-Gymraeg. Mae gan ardaloedd y wardiau cyfagos yn y Sir sgiliau Cymraeg cryf, wedi'u cefnogi gan gyfleusterau addysgol sefydledig (Cyfrwng Cymraeg) sy'n cynorthwyo â datblygiad a pharhad siarad Cymraeg.	Mae'r ganran o siaradwyr Cymraeg yn ardaloedd y wardiau cyfagos eraill yn uwch na'r cyfartaledd cenedlaethol a/neu'r Sir.	Niwtral (0)	Lliniaru: Dim angen / amherthnasol O ystyried y proffil sgiliau presennol ar Ynys Môn, rhagwelir y byddai'r gyflogaeth sydd ar gael mewn cysylltiad â'r datblygiad

Cwestiwn	(a) Disgrifiad o'r Asesiad Cyffredinol	(b) Datganiad Tystiolaeth	(c) Datganiad Effaith ar y Gymuned	(d) Lliniaru / Gwella
	Fel y nodwyd uchod, mae gan Ynys Môn gyfran gymharol uchel o breswylwyr sy'n gweithio yn y diwydiant cyflenwi trydan o gymharu â'r lefel ranbarthol a chenedlaethol. Nodir y gallai'r lefel hon o gyflogaeth o fewn y sector trydan gael ei chamliwio gan orsafoedd pŵer yn Wylfa a Thrawsfynydd, ond ystyrir bod y sgiliau ar draws y sector ynni yn drosglwyddadwy ar y cyfan, ac felly'n dal i gynnig lefel o arbenigedd. O ran cyflogaeth, disgwylir y gallai'r Datblygiad gynhyrchu rhwng 120 a 190 o swyddi dros y pedwar i bum mis cyntaf, ac yna bydd yn darparu dwy swydd mewn rolau cynnal a chadw am hyd at 40 mlynedd. Mae adolygiad o boblogaeth y gweithle ar draws Ynys Môn yn awgrymu bod tua 83% o'r gweithlu ar Ynys Môn hefyd yn byw ar yr Ynys. Mae tua 11% yn cymudo o Wynedd. Yn gyffredinol, mae 97% o'r gweithlu'n cymudo ac yn byw o fewn rhanbarth y gogledd, sy'n dangos lefel uchel o gynnal yn yr ardal twf ogleddol.			arfaethedig yn addas i rai o'r boblogaeth leol, a fydd yn lleihau'r potensial ar gyfer mewnlifiad o bobl ddi-Gymraeg i'r ardal.
A yw'r datblygiad yn debygol o arwain at newid yn y strwythur oedran o fewn y boblogaeth: mwy neu lai o blant, pobl	Oherwydd natur y Datblygiad, ni ddisgwylir y bydd yn debygol o arwain at newid yn strwythur oedran y boblogaeth.	Amherthnasol	Niwtral (0)	Lliniaru: Dim angen / amherthnasol

Cwestiwn	(a) Disgrifiad o'r Asesiad Cyffredinol	(b) Datganiad Tystiolaeth	(c) Datganiad Effaith ar y Gymuned	(d) Lliniaru / Gwella
ifanc, pobl ganol oed, yr henoed?				
A yw'r newid yn debygol o fod yn un parhaol neu dros dro?	Mae gosod y Datblygiad yn rhywbeth dros dro. Nid oes unrhyw effeithiau negyddol adnabyddadwy ar y Gymraeg o ganlyniad i'r datblygiad hwn. Mae cylch oes y Datblygiad wedi'i rannu'n ddau gam, gyda'r cam adeiladu (gan gynnwys paratoi tir, gosod a chysylltu â'r grid) yn cwmpasu tua 4-5 mis, a'r gwaith gweithredu a chynnal a chadw yn cwmpasu 40 mlynedd. Gellid cynhyrchu oddeutu 120 a 190 o swyddi yn ystod cam cychwynnol y datblygiad, a rhagwelir dwy swydd ar gyfer y camau gweithredu a chynnal a chadw.	Amherthnasol	Niwtral (0)	Lliniaru: Dim angen / amherthnasol
Elfennau Gweledol				
P'un ai y bydd y Datblygiad yn cynyddu gwelededd yr iaith?	Nid yw'r safle wedi'i ddatblygu ar hyn o bryd, ond gallai ddenu pobl i'r ardal leol. Mae'n bosib y gallai cynnydd mewn symud yn yr ardal gefnogi cyfleusterau lleol sefydledig sy'n darparu mynediad at ddysgu a chymorth y Gymraeg. Mae'r Datblygiad yn bwriadu cynnwys arwyddion dwyieithog...	Mae'n bosib gosod arwyddion dwyieithog ar rwydweithiau priffyrdd sy'n agos at y Datblygiad. Yn ei dro, bydd yn cynyddu gwelededd yr iaith Gymraeg.	Niwtral (0)	Gwelliant: Arwyddion dwyieithog yn y datblygiad.
Delwedd a brandio corfforaethol - arwyddion a hysbysebion ar y safle sydd o fewn y cylch gorchwyl	Mae'r Ymgeisydd yn cadarnhau y bydd yr holl arwyddion a hysbysebion yn cael eu hysbysebu gan ddefnyddio arwyddion a deunydd ar-lein dwyieithog. Bwriad hyn yw sicrhau bod pobl leol yn gweld y datblygiad fel rhan o'r gymuned leol ac	Amherthnasol	Cadarnhaol (1)	Gwelliant: Arwyddion a hysbysebion dwyieithog o fewn y datblygiad ac ar yr holl ddeunydd marchnata.

Cwestiwn	(a) Disgrifiad o'r Asesiad Cyffredinol	(b) Datganiad Tystiolaeth	(c) Datganiad Effaith ar y Gymuned	(d) Lliniaru / Gwella
cynllunio e.e. arwydd hysbysebu/marchnata ar gyfer safle tai newydd, arwyddion a hysbysebion i gwsmeriaid mewn mannau cyhoeddus ar safleoedd cyflogaeth	yn cael cyfle cyfartal i gael yr holl wybodaeth farchnata yn eu prif iaith.			
Enw'r safle neu'r datblygiad – a fydd yn cadw hen enw Cymraeg, neu a fydd unrhyw enw newydd yn deillio o gysylltiadau hanesyddol, daearyddol neu leol â'r ardal, os yw'n ymarferol	Mae'r Ymgeisydd yn cynnig sicrhau y cyfeirir at y Datblygiad yn ôl enw'r safle, sef Fferm Solar Parc Traffwll, sy'n deillio o Lyn Traffwll gerllaw.	Amherthnasol	Cadarnhaol (1)	Lliniaru: Dim angen / amherthnasol
Ansawdd Bywyd, gan gynnwys Isadeiledd Cymunedol				
A oes digon o ofal plant a lleoedd cyn-ysgol ar gael yn yr ardal?	Oherwydd natur y Datblygiad (mae'r cam adeiladu'n cynnwys paratoi tir, gosod a chysylltu â'r grid, y rhagwelir y bydd yn cymryd oddeutu 4-5 mis), ni fydd gwaith gosod y Datblygiad yn effeithio ar gyflenwad gofal plant a chyn-ysgol yn ardal y Safle. O ystyried y setiau sgiliau presennol ar Ynys Môn a Gwynedd, ni ddisgwylir lefelau uchel o fewnfudo. Yn yr un modd, mae natur tymor byr y rhaglen adeiladu yn annhebygol o arwain at deuluoedd yn symud i'r ardal leol, felly	Amherthnasol	Niwtral (0)	Lliniaru: Dim angen / amherthnasol

Cwestiwn	(a) Disgrifiad o'r Asesiad Cyffredinol	(b) Datganiad Tystiolaeth	(c) Datganiad Effaith ar y Gymuned	(d) Lliniaru / Gwella
	mae'n annhebygol yr effeithir ar ofal plant a lleoedd cyn-ysgol.			
A oes digon o le mewn ysgolion yn yr ardal? A yw'r datblygiad yn debygol o fod angen mwy o leoedd mewn ysgolion neu a yw'r ddarpariaeth eisoes yn ddigonol? A oes digon o adnoddau i sicrhau y gall yr ysgolion barhau i gyflawni eu rôl o feithrin siaradwyr Cymraeg rhugl?	Oherwydd natur y Datblygiad (mae'r cam adeiladu'n cynnwys paratoi tir, gosod a chysylltu â'r grid, y rhagwelir y bydd yn cymryd oddeutu 4-5 mis), ni fydd gwaith gosod y Datblygiad yn effeithio ar leoedd mewn ysgolion yn yr ardal. O ystyried y setiau sgiliau presennol ar Ynys Môn a Gwynedd, ni ddisgwylir lefelau uchel o fewnfudo. Yn yr un modd, mae natur tymor byr y rhaglen adeiladu yn annhebygol o arwain at deuluoedd yn symud i'r ardal leol ac angen mwy o leoedd mewn ysgolion.	Amherthnasol	Niwtral (0)	Lliniaru: Dim angen / amherthnasol
Y cydbwysedd rhwng siaradwyr Cymraeg a disgyblion nad ydynt yn siarad Cymraeg yn yr ysgol	Am fod y Datblygiad yn gosod fferm ffotofoltäig ar y ddaear, nid oes unrhyw dystiolaeth i awgrymu y bydd effaith negyddol ar y cydbwysedd rhwng siaradwyr Cymraeg a disgyblion nad ydynt yn siarad Cymraeg mewn ysgolion lleol.	Amherthnasol	Niwtral (0)	Lliniaru: Dim angen / amherthnasol
A fydd y datblygiad yn cynyddu'r galw am gefnogaeth trochi yn y Gymraeg i newydd-ddyfodiaid?	Mae addysg ddwyieithog yn chwarae rhan bwysig wrth gynnal a hyrwyddo'r Gymraeg. Fodd bynnag, rhagwelir na fydd y Datblygiad yn cynyddu'r galw am gefnogaeth trochi yn y Gymraeg i newydd-ddyfodiaid oherwydd ei natur (datblygiad ynni adnewyddadwy, a fydd yn cynnwys cyfnod adeiladu o 4-5 mis).	Amherthnasol	Niwtral (0)	Lliniaru: Dim angen / amherthnasol

Cwestiwn	(a) Disgrifiad o'r Asesiad Cyffredinol	(b) Datganiad Tystiolaeth	(c) Datganiad Effaith ar y Gymuned	(d) Lliniaru / Gwella
A fydd y datblygiad yn cynyddu'r galw ar gyfleusterau a gwasanaethau lleol?	Rhagwelir y bydd y Datblygiad yn cynyddu'r galw ar gyfleusterau a gwasanaethau lleol yn ystod camau adeiladu'r Datblygiad. Disgwylir y caiff cyfleusterau a siopau lleol eu defnyddio, gan roi cyfle felly i'r Gymraeg gael ei defnyddio. Nid oes rheswm dros dybio y byddai unrhyw effaith negyddol ar wasanaethau lleol o ganlyniad i'r datblygiad hwn.	Amherthnasol	Cadarnhaol (1)	Lliniaru: Dim angen / amherthnasol
I ba raddau y bydd y datblygiad yn cael effaith gadarnhaol neu negyddol ar gyfleusterau neu wasanaethau presennol?	Fel yr arddangosir uchod yn y Datganiad hwn, mae nifer o bentrefi a chyfleusterau yn agos at y Safle. Rhagwelir, yn seiliedig ar resymau cyfleustra, fod gweithwyr adeiladu yn debygol o ddefnyddio gwasanaethau lleol. Bydd graddfa arfaethedig y datblygiad, felly, yn cynnig manteision economaidd i'r cymunedau lleol.	Amherthnasol	Cadarnhaol (1)	Lliniaru: Dim angen / amherthnasol
I ba raddau y bydd y datblygiad yn creu cyfleoedd newydd i hyrwyddo'r Gymraeg mewn cyfleusterau a gwasanaethau lleol, megis neuaddau, siopau, ac yn y blaen?	Gallai cynnydd mewn symud o fewn ac o gwmpas y Safle gefnogi busnesau lleol sefydledig. Byddant yn cael y blaen o ran manteisio ar botensial cynyddol y farchnad. Nid yn unig ymwelwyr, ond mae gweithwyr adeiladu y datblygiad hefyd yn cynnig gwerthiannau posib i gwsmeriaid. Byddai siaradwyr Cymraeg yn parhau i ddefnyddio'u gallu i siarad Cymraeg a hyrwyddo defnydd parhaus o'r iaith.	Amherthnasol	Cadarnhaol (1)	Lliniaru: Dim angen / amherthnasol

Cwestiwn	(a) Disgrifiad o'r Asesiad Cyffredinol	(b) Datganiad Tystiolaeth	(c) Datganiad Effaith ar y Gymuned	(d) Lliniaru / Gwella
Cyflogaeth				
Sut y bydd y datblygiad yn cyfrannu at gyfleoedd cyflogaeth presennol yn yr ardal e.e. a fydd yn meithrin amrywioldeb economaidd yn yr ardal leol ai peidio?	Rhagwelir y bydd y Datblygiad yn cyflwyno nifer bach o gyfleoedd cyflogaeth drwy gydol ei oes, ond yn enwedig yn ystod y cyfnod adeiladu, lle bydd y Datblygiad yn cyflwyno manteision cyflogaeth uniongyrchol ac anuniongyrchol. Fel y soniwyd uchod, bydd y datblygiad yn creu cyfleoedd cyflogaeth uniongyrchol ar draws ystod o fathau o alwedigaethau, ac mewn sectorau sy'n addas ar gyfer setiau sgiliau presennol ar Ynys Môn. Gallai'r Datblygiad gynhyrchu rhwng 120 a 190 o swyddi dros y pedwar i bum mis cyntaf, a bydd yn mynd ymlaen i gynnal cyfwerth dwy swydd mewn rolau cynnal a chadw. Disgwylir y bydd gweithwyr adeiladu yn cynyddu refeniw economaidd siopau a gwasanaethau lleol.	Amherthnasol	Niwtral (0)	Lliniaru: Dim angen / amherthnasol
Nifer o swyddi amser llawn / rhan-amser	Gweler y sylwadau uchod ynglŷn â'r cyfleoedd cyflogaeth posib o ganlyniad uniongyrchol i'r Datblygiad.	Amherthnasol	Cadarnhaol (1)	Lliniaru: Dim angen / amherthnasol
Sgiliau sy'n angenrheidiol ar gyfer y busnes neu'r sefydliad a sut mae hynny'n cymharu â sgiliau llafur pobl leol (o fewn yr ardal teithio i'r gwaith)	Mae adolygiad gofalus o broffil meddiannaeth Ynys Môn wedi'i gynnal, ac yn ôl Experian, mae'r proffil yn adlewyrchu'r proffiliau daearyddol ehangach i raddau helaeth, ac eithrio cyfran ychydig yn uwch o alwedigaethau crefftau medrus (16%) o gymharu â'r cyfartaleddau rhanbarthol (14%) a chenedlaethol (13%). Y grŵp mwyaf ar	Amherthnasol	Niwtral (0)	Lliniaru: Bydd hysbysebu lleol am gyfleoedd cyflogaeth o ystyried y nifer uchel sydd eisoes yn gweithio yn y diwydiant trydan yn y rhanbarth gogleddol ar hyn o bryd.

Cwestiwn	(a) Disgrifiad o'r Asesiad Cyffredinol	(b) Datganiad Tystiolaeth	(c) Datganiad Effaith ar y Gymuned	(d) Lliniaru / Gwella
	draws Ynys Môn yw'r galwedigaethau proffesiynol, ac yna galwedigaethau crefftau medrus. Dylid nodi bod gan y proffil cyffredinol ar draws Ynys Môn gyfran ychydig yn uwch o breswylwyr sy'n gweithio mewn galwedigaethau gwerth uwch, o gymharu â llai a gyflogir ar draws galwedigaethau megis gwerthiannau, gweithredwyr prosesau/peiriannau, a galwedigaethau elfennol. Mae'n allweddol nodi bod gan Ynys Môn gyfran arbennig o uchel o breswylwyr sy'n gweithio yn y diwydiant cyflenwi trydan o gymharu â'r lefel ranbarthol a chenedlaethol. Ar draws Ynys Môn, mae hyn yn cyfrif am tua 1,000 o breswylwyr sy'n gweithio yn y diwydiant. Mae hyn yn dangos bod nifer o breswylwyr eisoes yn gweithio yn y diwydiant ynni, gan awgrymu sylfaen sgiliau sydd eisoes yn bodoli. Lle bo'n bosib, bydd y Datblygiad yn rhoi cyfleoedd gwaith i'r boblogaeth leol.			
Cyflogau a gynigir a sut mae hynny'n cymharu â chyflogau cyfartalog yn yr ardal	Anhysbys yn ystod y cam hwn o'r broses.	Amherthnasol	Niwtral (0)	Lliniaru: Dim angen / amherthnasol
Sgiliau llafur pobl leol (o fewn yr ardal teithio i'r gwaith) a pha mor debygol ydyw yn ôl yr asesiad uchod y bydd y	Nid yw sgiliau llafur pobl leol yng nghyffiniau'r Safle yn hysbys ar yr adeg hon o'r broses. Noda'r Ymgeisydd, fodd bynnag, y lefel uchel o weithwyr medrus yn y diwydiant trydan o ystyried y gorsafoedd pŵer presennol yn y rhanbarth	Amherthnasol	Cadarnhaol (1)	Lliniaru: Bydd hysbysebu lleol am gyfleoedd cyflogaeth o ystyried y nifer uchel sydd eisoes yn gweithio yn y diwydiant trydan

Cwestiwn	(a) Disgrifiad o'r Asesiad Cyffredinol	(b) Datganiad Tystiolaeth	(c) Datganiad Effaith ar y Gymuned	(d) Lliniaru / Gwella
swyddi'n cael eu llenwi o blith y boblogaeth leol.	gogleddol. Yn ogystal, lle bo'n bosib, bydd y Datblygiad yn rhoi cyfleoedd gwaith i'r boblogaeth leol. O ystyried y setiau sgiliau presennol ar Ynys Môn a Gwynedd, disgwylir y bydd cyfleoedd cyflogaeth yn addas i weithwyr lleol.			yn y rhanbarth gogleddol ar hyn o bryd.
A yw'n debygol y bydd angen i chi chwilio y tu allan i'r ardal leol am weithwyr e.e. i gael sgiliau arbennig?	Nid yw hyn yn hysbys ar hyn o bryd, ond mae'r Datganiad Buddion Economaidd wedi nodi bod gan Ynys Môn gyfran uchel o breswylwyr yn gweithio yn y diwydiant cyflenwi trydan o gymharu â'r lefel ranbarthol a chenedlaethol. Disgwylir i hyn gynorthwyo'r Datblygiad (oherwydd ei natur) gan yr ystyrir y gallai sgiliau arbennig fod ar gael yn Ynys Môn ac mewn wardiau a Siroedd cyfagos.	Amherthnasol	Niwtral (0)	Lliniaru: Dim angen / amherthnasol
Pa fath o sgiliau Cymraeg sy'n hanfodol ac yn ddymunol ar gyfer y swyddi a fydd yn cael eu creu gan y datblygiad?	Oherwydd natur y datblygiad, nid yw sgiliau iaith Gymraeg yn hanfodol ar gyfer y swyddi a fydd yn cael eu creu. Serch hynny, ar gyfer rolau sy'n gofyn am gysylltu â'r gymuned leol a'r gadwyn gyflenwi, byddai'r gallu i siarad Cymraeg yn fantais bendant. Bydd hyn yn cael ei wneud yn glir yn yr hysbysebion swyddi.	Amherthnasol	Niwtral (0)	Gwelliant: bydd hysbysebion swyddi'n cadarnhau y bydd y gallu i siarad Cymraeg yn fanteisiol i ymgeiswyr.
Sgiliau iaith Gymraeg a fydd yn angenrheidiol er mwyn i'r gweithwyr a'u dibynyddion integreiddio i'r gymuned leol.	Ystyrir nad yw sgiliau iaith Gymraeg yn gwbl angenrheidiol i'r gweithwyr adeiladu. Serch hynny, ar gyfer rolau sy'n gofyn am gysylltu â'r gymuned leol a'r gadwyn gyflenwi, byddai'r gallu i siarad Cymraeg yn fantais bendant. Bydd hyn yn cael ei wneud yn glir yn yr hysbysebion swyddi.	Amherthnasol	Niwtral (0)	Gwelliant: bydd hysbysebion swyddi'n cadarnhau y bydd y gallu i siarad Cymraeg yn fanteisiol i ymgeiswyr.

Cwestiwn	(a) Disgrifiad o'r Asesiad Cyffredinol	(b) Datganiad Tystiolaeth	(c) Datganiad Effaith ar y Gymuned	(d) Lliniaru / Gwella
Yr effaith gronnol bosib y gallai'r datblygiad ei chael, gan ystyried unrhyw ddatblygiad diweddar perthnasol arall yn yr ardal leol.	Wrth baratoi'r cais, paratowyd Datganiad Amgylcheddol. Mae'n cynnwys Asesiad Effaith Gronnol sy'n ystyried yr effaith gronnol bosib y gallai'r Datblygiad ei chael, naill ai ar ei ben ei hun neu ar y cyd â datblygiadau cyfagos a nodwyd. Ni ragwelir unrhyw effeithiau cronnol ar y Gymraeg.	Amherthnasol	Niwtral (0)	Lliniaru: Dim angen / amherthnasol

7.0 CASGLIADAU

7.1 Cyflwynir y Datganiad Iaith Gymraeg hwn i gefnogi cais cynllunio ar gyfer datblygiad arfaethedig fferm ffotofoltäig ar y ddaear ar dir ym Mharc Traffwll, Ynys Môn.

7.2 Mae'r Asesiad hwn wedi dangos bod cyfle i'r Datblygiad gael effaith gadarnhaol gyffredinol ar nodweddion cymunedol siaradwyr Cymraeg presennol yn gyffredinol. Mae'r cynigion wedi'u lleoli'n gynaliadwy ac yn cynnig cyfleoedd cyflogaeth i'r boblogaeth leol. Fel y dangosir yn y tabl uchod, bydd y datblygiad arfaethedig yn creu cyfleoedd cyflogaeth uniongyrchol ar draws ystod o fathau o alwedigaethau. Drwy'r cam paratoi tir, gosod a chysylltu â'r grid (oddeutu 4-5 mis), gallai'r datblygiad greu rhwng 120 a 190 o swyddi. Pan fydd y datblygiad yn weithredol, bydd yn mynd ymlaen i gynnal cyfwerth dwy swydd mewn rolau cynnal a chadw (am 40 mlynedd). Fel y dangoswyd uchod, mae ymchwil yn awgrymu bod y diwydiant adeiladu yn cyflogi cyfran uchel o breswylwyr arferol yn Ynys Môn.

7.3 Er gwaethaf yr hyn uchod, mae'r asesiad wedi nodi nifer o fesurau gwella a lliniaru a fyddai'n cefnogi'r gymuned leol ac effeithiau ieithyddol – gan gynnwys:

- Arwyddion dwyieithog;
- caiff y gallu i siarad Cymraeg ei restru yn ddymunol ym mhob hysbyseb swydd; a
- Hysbysebu/marchnata'r Datblygiad yn lleol

7.4 I gloi, ar ôl asesu'r datblygiad arfaethedig gan ddefnyddio'r fethodoleg a amlinellir yn SPG Iaith Gymraeg y Cyngor, dangoswyd bod y cynigion yn rhoi cyfle i gael effaith gadarnhaol gyffredinol ar y gymuned ac effaith ieithyddol.

Atodiad 1

Cynllun Lleoliad Safle